

EREMBODEGEM HAAGBEUKSTRAAT ARCHEOLOGIE NOTA

INTERGEMEENTELIJKE SAMENWERKING VOOR STREEKONTWIKKELING IN
ZUID-OOST-VLAANDEREN

GENTSESTEENWEG 1 B
9520 SINT-LIEVENS- HOUTEM
TEL 053 64 65 20

INFO@SO-LVA.BE
WWW.SO-LVA.BE

EREMBODEGEM HAAGBEUKSTRAAT

ARCHEOLOGIENOTA – 2018C280

MARÉCHAL S., VERBRUGGE A. EN CHERRETTÉ B.

DOSSIERSAMENSTELLING

Sadi Maréchal, Arne Verbrugge en Bart Cherretté

PROJECT

Erembodegem Haagbeukstraat – Dries – Archeologienota
(bureauonderzoek)

Projectcode: 2018C280

Projectnaam: 18-ER-HBS

SOLVA Archeologierapport nr. 149

OPDRACHTHOUDER

SOLVA

Projectteam: Archeologie

Gentsesteenweg 1B

9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM

Tel: 053/64 65 20

info@so-lva.be

BEWAARPLAATS ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE

Erkend onroerend erfgoeddepot SOLVA archeologisch depot
p/a Industrielaan 25b

9320 EREMBODEGEM

Tel: 053/64 65 36

archeologie@so-lva.be

WETTELIJK DEPOTNUMMER

D/2018/12.857/8

Foto kaft: Zicht op het projectgebied vanuit de Muisstraat, richting zuidoosten (© Google Streetview, 2009)

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA. Alle foto's, tenzij anders vermeld: © SOLVA.

INHOUDSTAFEL

Inhoudsopgave

1	SAMENVATTING.....	6
1.1	PLANMATIGE CONTEXT	6
1.2	WETTELIJK KADER	6
1.3	VRAAGSTELLING	6
1.4	ONDERZOEKSMETHODE.....	6
1.5	RESULTATEN	6
2	VERSLAG VAN RESULTATEN BUREAUONDERZOEK.....	8
2.1	BESCHRIJVEND GEDEELTE	8
2.1.1	AANLEIDING VOOR DE OPMAAK VAN DE ARCHEOLOGIENOTA	10
2.1.2	BESCHRIJVING VAN DE GEPLANDE WERKEN	11
2.1.3	DE ONDERZOEKSOPDRACHT.....	17
2.1.4	WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET VOORONDERZOEK.....	17
2.2	ASSESMENTRAPPORT.....	19
2.2.1	METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA	19
2.2.2	CONSERVATIE-ASSESSMENT	19
2.2.3	DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING VAN HET ONDERZOEKSGBIED EN ZIJN OMGEVING	20
2.2.4	HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN HISTORISCH KADER	31
2.2.5	HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN ARCHEOLOGISCH KADER	39
2.2.6	EEN DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHE GEBIED	40
2.2.7	DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED	40
3	BIBLIOGRAFIE.....	42
3.1	LITERATUUR.....	42
3.2	WEBSITES.....	42

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1 : Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: NGI; digitaal aangemaakt op 30/03/2018)	8
Figuur 2: Topografische kaart (detail) met aanduiding van het projectgebied (bron: NGI; digitaal aangemaakt op 30/03/2018).....	9
Figuur 3: Kadasterplan met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 30/03/2018).....	9
Figuur 4: Plan van de bestaande toestand van het projectgebied, uitsnede uit bijlage 1 (bron: Stad Aalst)	12
Figuur 5: Typeprofiel van het fietspad, uitsnede uit bijlage 3 (bron: Stad Aalst)	13
Figuur 6: Plan van de ontworpen toestand van het projectgebied, uitsnede uit bijlage 2 (bron: Stad Aalst).....	14
Figuur 7: Lengteprofiel van het projectgebied, uitsnede uit bijlage 4 (bron: Stad Aalst).....	15
Figuur 8: Dwarsprofiel van het fietspad (links) en de zuidelijke kopmuur (rechts), uitsnede uit bijlage 5 (bron: Stad Aalst)	15
Figuur 9: Typeprofielen van de kop- en keermuur, uitsnede uit bijlage 6 (bron: Stad Aalst)	16
Figuur 10: Bodemkaart met aanduiding van de locatie van Erembodegem (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 30/03/2018).....	20
Figuur 11: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 30/03/2018).....	22
Figuur 12: Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 30/03/2018).....	23
Figuur 13: Digitaal terreinmodel met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 30/03/2018)	24
Figuur 14: Digitaal terreinmodel (detail) met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018).....	25
Figuur 15: Hoogteprofiel 1 van het projectgebied (bron: Geopunt; digitaal aangemaakt op 03/04/2018).....	25
Figuur 16: Hoogteprofiel 2 dwars over het projectgebied (bron: Geopunt; digitaal aangemaakt op 03/04/2018)	26
Figuur 17: Hoogteprofiel 3 dwars over het projectgebied (bron: Geopunt; digitaal aangemaakt op 03/04/2018).....	26
Figuur 18: Potentiële bodemerosiëkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 30/03/2018).....	27
Figuur 19: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018).....	27
Figuur 20: Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018).....	28
Figuur 21: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 30/03/2018)	29
Figuur 22: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 30/03/2018).....	29
Figuur 23: Luchtfoto uit 2015 met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 30/03/2018)	30
Figuur 24: Uitsnede uit de Horenbaultkaart met aanduiding van Erembodegem (rood) en mogelijk Terjoden (groen; bron: http://users.telenet.be/peter.de.clercq/lvakaartmb.jpg met eigen aanduiding).....	32
Figuur 25: Uitsnede uit de Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018).....	33
Figuur 26: Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018).....	34
Figuur 27: Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (detail) met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018).....	35
Figuur 28: Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018).....	35
Figuur 29: Uitsnede uit de kaart Vandermaelen met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018).....	36
Figuur 30: Uitsnede uit de kaart van Popp met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018).....	37
Figuur 31: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018)	38
Figuur 32: Luchtfoto uit 1990 met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018)	38

Figuur 33: CAI-locaties op GRB met aanduiding van het projectgebied (bron: cai.onroerendergoed.be en AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018)..... 39

LIJST VAN FOTO'S

Foto 1: Zicht op de bestaande toestand van het projectgebied (verhard pad, gracht en akkers), gezien vanuit de Muisstraat richting zuidoosten (bron: Google Streetview 2009)..... 11

LIJST VAN BIJLAGES

NUMMER BIJLAGE	ONDERWERP	AANMAAKSCHAAL	AANMAAKDATUM	BRONVERMELDING
BIJLAGE 1	Bestaande toestand van het projectgebied	1/200	09/01/2018	Stad Aalst
BIJLAGE 2	Ontworpen toestand van het projectgebied	1/200	09/01/2018	Stad Aalst
BIJLAGE 3	Typeprofiel fietspad	1/50	09/01/2018	Stad Aalst
BIJLAGE 4	Lengteprofiel	1/500 – 1/100	09/01/2018	Stad Aalst
BIJLAGE 5	Dwarsprofielen	1/100	09/01/2018	Stad Aalst
BIJLAGE 6	Typeprofiel kopmuur	1/25 – 1/10	09/01/2018	Stad Aalst

1 SAMENVATTING

1.1 PLANMATIGE CONTEXT

De stad Aalst wenst een nieuw fietspad aan te leggen tussen de Haagbeukstraat in Erembodegem en Dries in Nieuwerkerken.

1.2 WETTELIJK KADER

De zone bevindt zich buiten een beschermde archeologische site of archeologische zone, maar de oppervlakte van het projectgebied bedraagt meer dan 3000 m² en de ingreep in de bodem meer dan 1000 m².

Derhalve diende in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d.12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **stedenbouwkundige vergunningsaanvraag** voor de aanleg van het fietspad. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.¹

1.3 VRAAGSTELLING

Het projectgebied bevindt zich **buiten een historische kern** en wordt dus gekenmerkt door een **lage densiteit aan historische bebouwing**. De vraagstelling in dit geval richt zich vooral op de landschappelijke historiek van het terrein, de gebruiksgeschiedenis en de impact van de geplande werken. Dit bureauonderzoek gaat na of verder archeologisch (voor)onderzoek nodig is op basis van de huidige gegevens.

Het doel is informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Er wordt nagegaan of verder archeologisch (voor)onderzoek nodig is op basis van de huidige gegevens.

1.4 ONDERZOEKSMETHODE

Het uitgevoerde vooronderzoek omvatte een **bureauonderzoek**. Daartoe is enerzijds landschappelijk, historisch en archeologisch bronnen- en online beschikbaar georeferentie kaartenmateriaal geconsulteerd en zijn eventuele (recente) verstoringen binnen het projectgebied geïnventariseerd, met het oog op het opstellen van een archeologisch verwachtingspatroon. Anderzijds is de impact van de werken op de ondergrond geëvalueerd. Deze impact werd afgewogen ten aanzien van het te veronderstellen verwachtingspatroon, op basis waarvan uiteindelijk een gemotiveerd advies kan opgesteld worden.

1.5 RESULTATEN

De stad Aalst wens een **nieuw fietspad** aan te leggen tussen de Haagbeukstraat in Erembodegem en de Dries in Nieuwerkerken.

Voor de aanleg van het nieuwe fietspad wordt de **bestaande verharding** in betontegels **opgebroken**. Ook de bestaande afsluiting wordt verwijderd. Aangezien de zone voor het fietspad ca. 4 m breed zal zijn, moet de rooilijn worden aangepast, waarbij voornamelijk richting oosten een deel van de huidige akkergronden

¹ Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 2.0 van 1 januari 2017.

zal worden geïncorporeerd. Ook de bestaande inbuizingen van de grachten aan de noordelijke en zuidelijke uiteindes van het projectgebied moeten worden opgebroken.

Het **nieuwe fietspad** zal **3 m breed** zijn en heeft een **opbouw van 38 cm** (cementbetonverharding van 18 cm, steenslagfundering van 20 cm). Ten oosten van het fietspad komt een nieuwe draadafsluiting, waarbij de bodemingreep beperkt blijft tot de tussenpalen. Aan het noordelijke en zuidelijke uiteinde wordt de bestaande inbuizing van de grachten vervangen door **geprefabriceerde kop- en keermuren** en worden de bodem en talud van de grachten plaatselijk verstevigd met riettegels.

Het bureauonderzoek heeft op basis van de gekende archeologische gegevens, de historische bronnen en het cartografisch materiaal enkele vaststellingen kunnen maken betreffende het archeologisch potentieel van het projectgebied. Vooreerst zijn er nog **geen archeologische sites gekend** op het projectgebied, en zijn er ook **geen aanwijzingen op de historische kaarten** voor enige bebouwing. Bovendien ligt het projectgebied **buiten een historische kern**, in een **rurale zone**. Het is een historisch-archeologische realiteit dat de bewoning in het verleden zich concentreerde rond dergelijke kernen, en dat deze dan ook sterk afneemt hoe verder men zich hiervan verwijdt. Tot slot moeten we toch vermelden dat, behalve enkele prospectievondsten, de belangrijkste archeologische vondsten in de omgeving ontdekt werden op het industrieterrein Zuid IV, dat zich in een gelijkaardige topografische en bodemkundige context bevindt (matig droge leembodems, beekvallei, relatief effen terrein). Ondanks het sterke rurale karakter van de omgeving van het projectgebied, is het dus **niet volledig uitgesloten** dat er zich **sporen van menselijke aanwezigheid** kunnen manifesteren.

Er zijn een aantal gegevens die het mogelijk maken om de verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed in te schatten. Ons basierend op landschappelijke gegevens, cartografisch materiaal en historische bronnen kunnen we in deze fase een hypothetisch verwachtingspatroon formuleren voor het projectgebied.

- Het projectgebied bevindt zich **buiten de historische kern** van **Terjoden** en **Erembodegem**. Het is een historisch-archeologische realiteit dat de bewoning zich in het verleden concentreerde in deze dorpskern, en dat vanaf men een dergelijke kern verlaat, de densiteit sterk afneemt. Het projectgebied ligt dan ook in een zone die minstens sinds de 18de eeuw gekenmerkt wordt door **bos, akkers en weiland**.
- De historische kaarten tonen aan dat sinds de late 18de eeuw, de **weg** waar het fietspad op zal worden aangelegd, reeds bestond.
- Het projectgebied is reeds in **belangrijke mate ingericht**, aangezien het pad **opgehoogd** werd en **verhard** is met betontegels.
- Het zuidelijk deel van het projectgebied, ter hoogte van de loop van de Hoezebeek, werd **artificieel opgehoogd**.

Gelet op de **beperkte bodemingreep** van de geplande werken (38 cm onder het maaiveld), de **lijnvormige** aard van het merendeel van de werken, de **artificiële ophogingen** en de **reeds bestaande verstoringen** biedt een verder onderzoek **weinig mogelijkheid tot een relevante vergroting van het kennispotentieel**. De nieuwe wegenis zal deels **een recente landweg vervangen** en deels in opgehoogde grond liggen, wat dus betekent dat er **quasi geen nieuwe verstoringen** zijn. Deze bodemingrepen moeten algemeen gezien worden als **kleinere bijkomende verstoringen in een reeds sterk ingerichte en dus geroerde zone**. De werken bieden **weinig of geen mogelijkheid om een ruimtelijk inzicht** te verwerven in archeologische sporen, mochten die al aanwezig zijn. Een dergelijk projectgebied verder archeologisch onderzoeken is kosten-baten beschouwd, zeker in een dergelijke landschappelijke context, immers niet zinvol.

2 VERSLAG VAN RESULTATEN BUREAUONDERZOEK

2.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

Projectcode: 2018C280

Sitecode: 18-ER-HBS

Wettelijk depotnummer: D/2018/12.857/8

Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog: SOLVA OE/ERK/Archeoloog/2015/00038

Locatie:

Oost-Vlaanderen, Erembodegem, Haagbeukstraat – Nieuwerkerken, Muisstraat/Ter Joden Dries (Figuur 1, Foto 1).

Bounding box:

punt 1: x = 125444.43 / y = 177597.15

punt 2: x = 125682.91 / y = 177902.05

Kadastrale gegevens:

Aalst, 2de afdeling (Erembodegem), sectie B, openbare weg en 13de afdeling (Nieuwerkerken), sectie B, perceelsnummers 1381 (partim), 1382 (partim), 1383 (partim), 1390a (partim), 1396a (partim) en de openbare weg (Figuur 3)

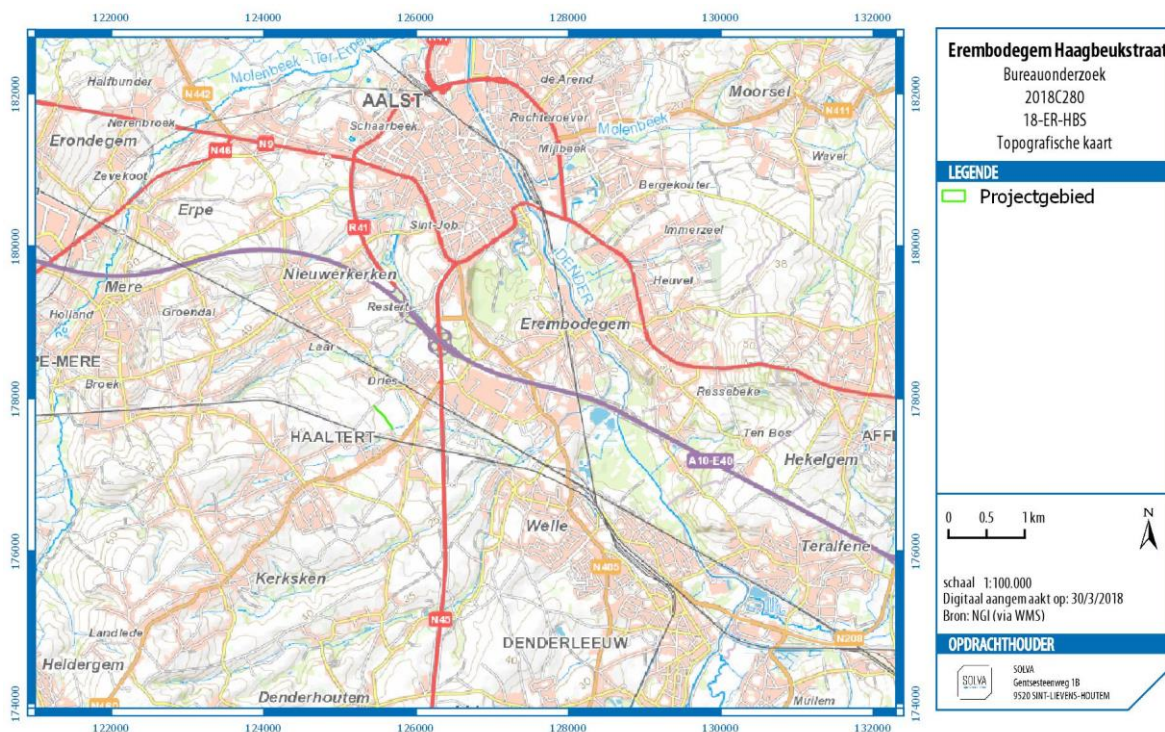
Topografische kaart: zie Figuur 1 en Figuur 3

Betrokken actoren en specialisten:

- Erkend archeoloog: Arne Verbrugge
- Tekst: Sadi Maréchal
- Kaartmateriaal: Sadi Maréchal
- Redactie: Bart Cherretté

Wetenschappelijke advisering:

Niet van toepassing

Figuur 1: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: NGI; digitaal aangemaakt op 30/03/2018)

2.1.1 AANLEIDING VOOR DE OPMAAK VAN DE ARCHEOLOGIENOTA

De zone bevindt zich buiten een beschermde archeologische site of archeologische zone, maar de oppervlakte van het projectgebied bedraagt meer dan 3000 m² en de ingreep in de bodem meer dan 1000 m².

Derhalve diende in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d. 12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **stedenbouwkundige vergunningsaanvraag** voor de aanleg van het fietspad. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.²

² Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 2.0 van 1 januari 2017.

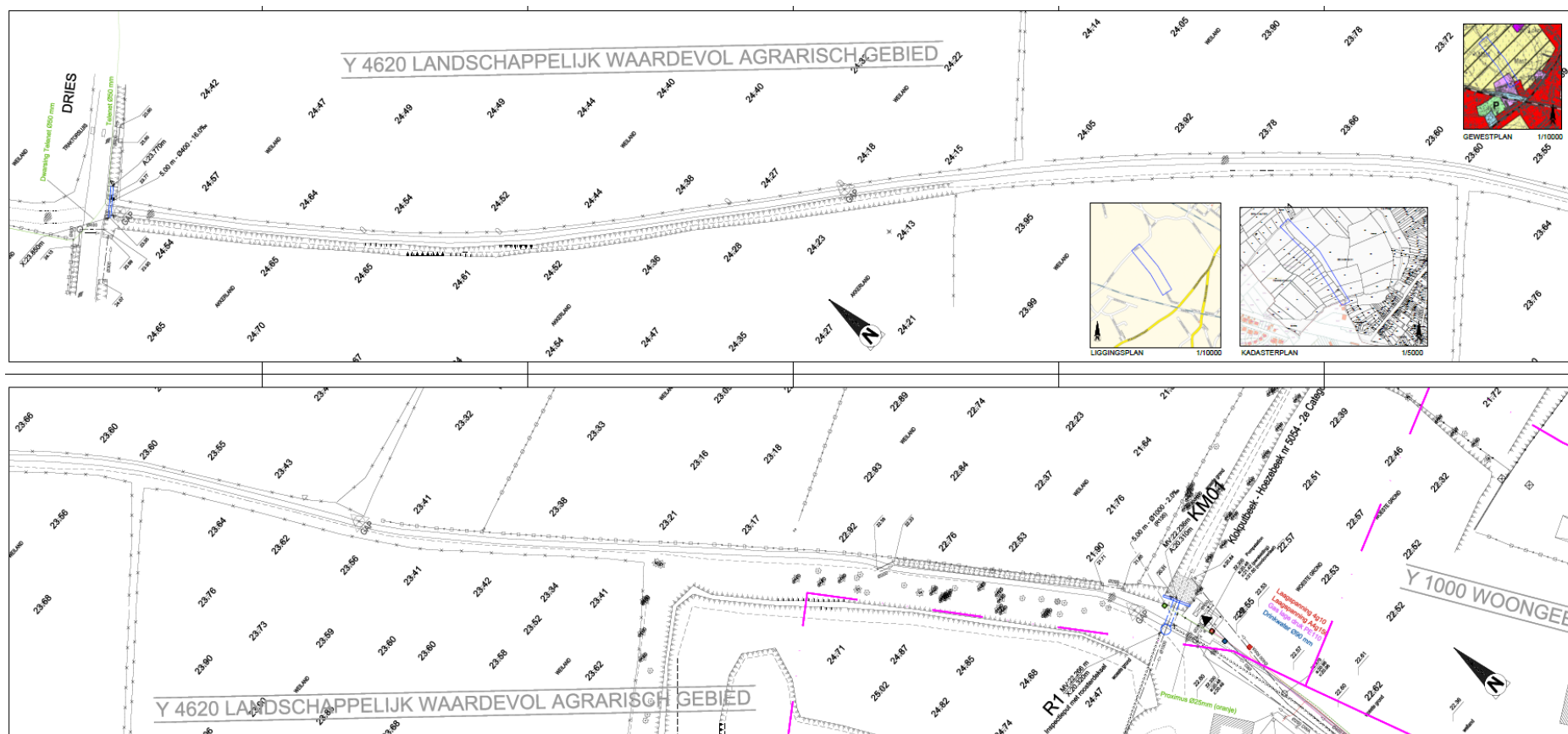
2.1.2 BESCHRIJVING VAN DE GEPLANEDE WERKEN

2.1.2.1 DE BESTAANDE TOESTAND

Het projectgebied wordt vandaag de dag reeds ingenomen door een smal pad (ca. 1,2 m breed), verhard met betontegels (zie Foto 1 en Figuur 4). Langs de oostzijde van dit pad loopt een afsluiting (betonpaaltjes en staaldraad). Aan het noordelijke en zuidelijke uiteinde van het projectgebied kruist een afwateringsgracht het tracé. De percelen ten oosten van het pad worden vandaag de dag als akkers gebruikt.

Foto 1: Zicht op de bestaande toestand van het projectgebied (verhard pad, gracht en akkers), gezien vanuit de Muisstraat richting zuidoosten (bron: Google Streetview 2009)

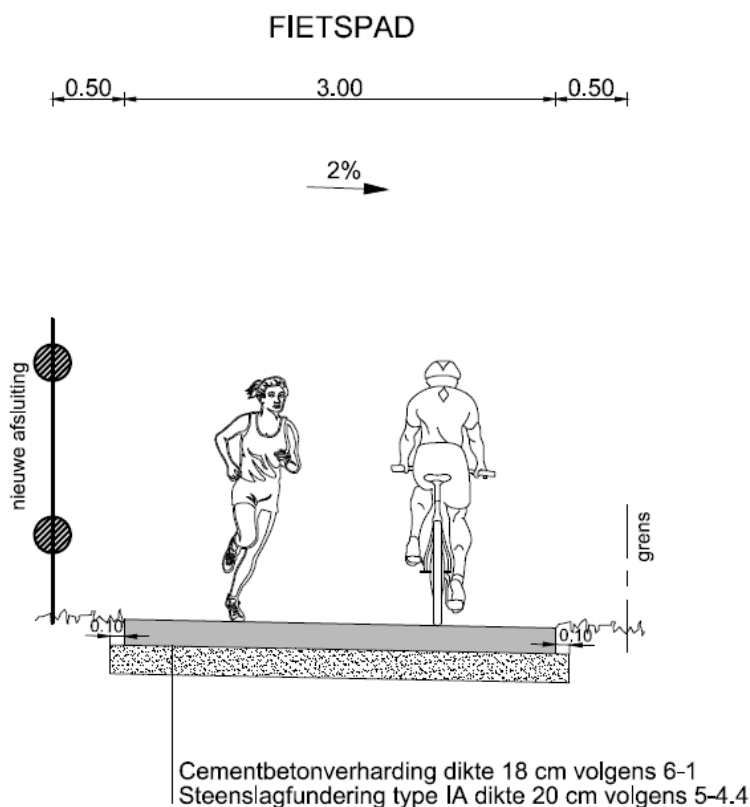
Figuur 4: Plan van de bestaande toestand van het projectgebied, uitsnede uit bijlage 1 (bron: Stad Aalst)

2.1.2.2 DE ONTWERPEN TOESTAND

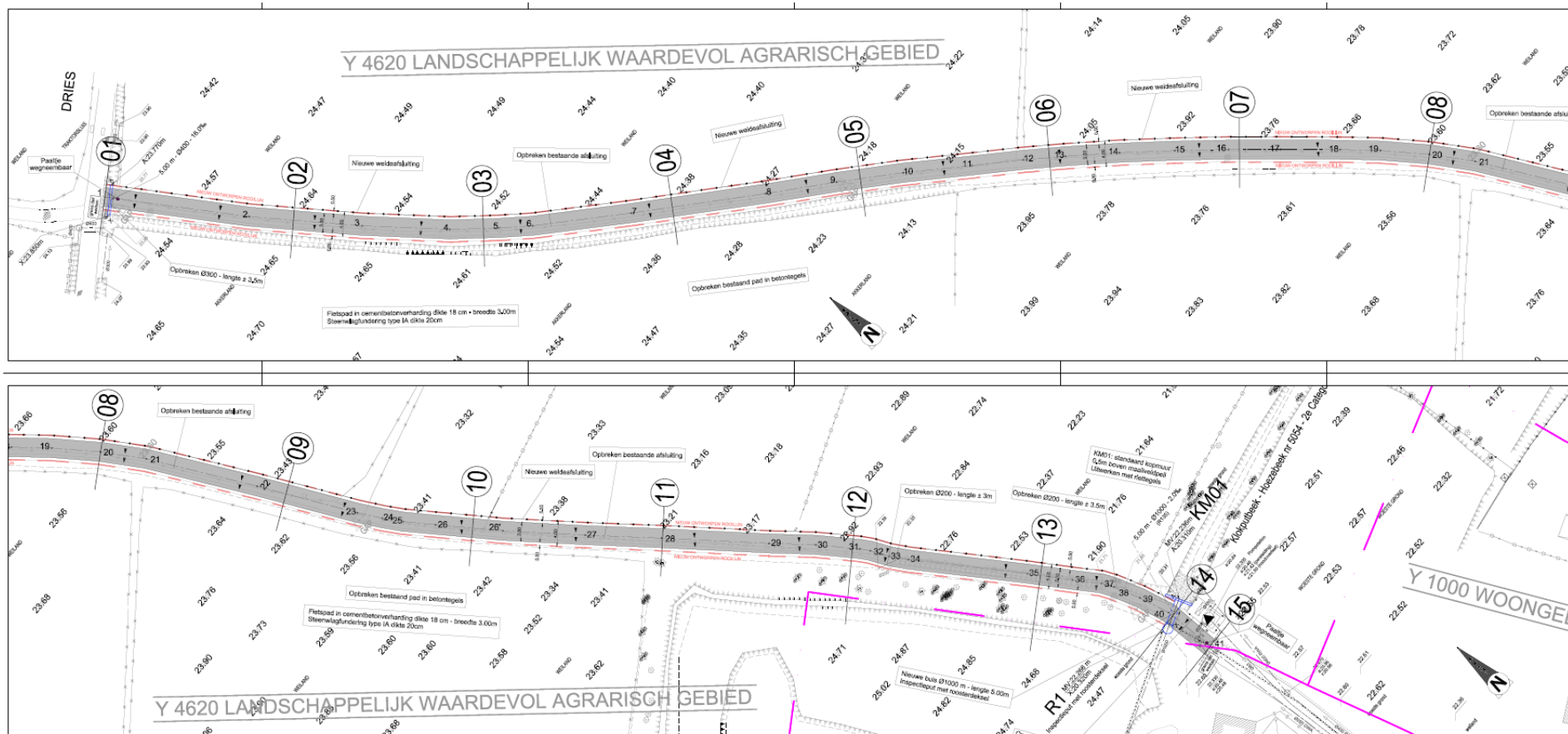
Zie Figuur 5 - Figuur 9 en bijlages 1-6 voor grondplannen en profielen van de ontworpen toestand voor het fietspad.

Voor de aanleg van het nieuwe fietspad wordt de bestaande verharding in betontegels opgebroken. Ook de bestaande afsluiting wordt verwijderd. Aangezien de zone waarbinnen het fietspad aangelegd wordt, ca. 4 m breed zal zijn (zie Figuur 5), moet de rooilijn worden aangepast, waarbij voornamelijk richting oosten een deel van de huidige akkergronden zal worden geïncorporeerd (zie Figuur 6). Ook de bestaande inbuizingen van de grachten aan de noordelijke en zuidelijke uiteindes van het projectgebied moeten worden opgebroken.

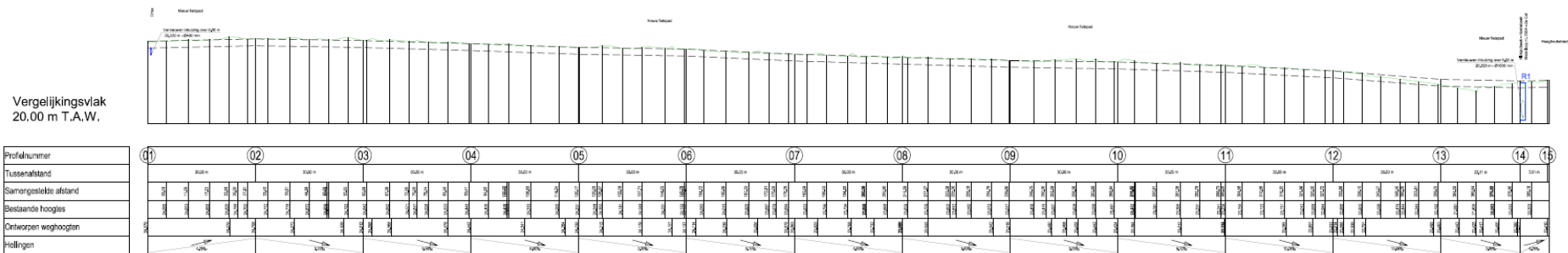
Het nieuwe fietspad zelf zal 3 m breed zijn en heeft een opbouw van 38 cm (cementbetonverharding van 18 cm, steenslagfundering van 20 cm; zie Figuur 5, Figuur 7 en Figuur 8). Ten oosten van het fietspad komt een nieuwe draadafsluiting, waarbij de bodemingreep beperkt blijft tot de tussenpalen. Aan het noordelijke en zuidelijke uiteinde wordt de bestaande inbuizing van de grachten vervangen door geprefabriceerde kop- en keermuren en worden de bodem en talud van de grachten plaatselijk verstevigd met riettegels (zie Figuur 8 en Figuur 9).

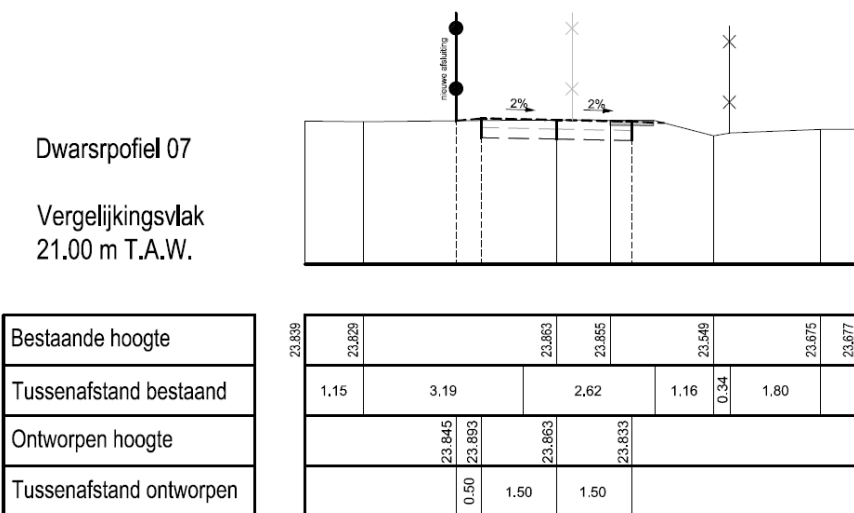
Figuur 5: Typeprofiel van het fietspad, uitsnede uit bijlage 3 (bron: Stad Aalst)

Figuur 6: Plan van de ontworpen toestand van het projectgebied, uitsnede uit bijlage 2 (bron: Stad Aalst)

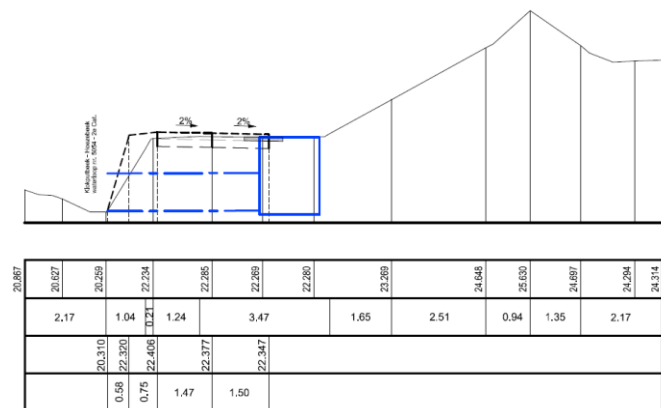

Figuur 7: Lengteprofiel van het projectgebied, uitsnede uit bijlage 4 (bron: Stad Aalst)

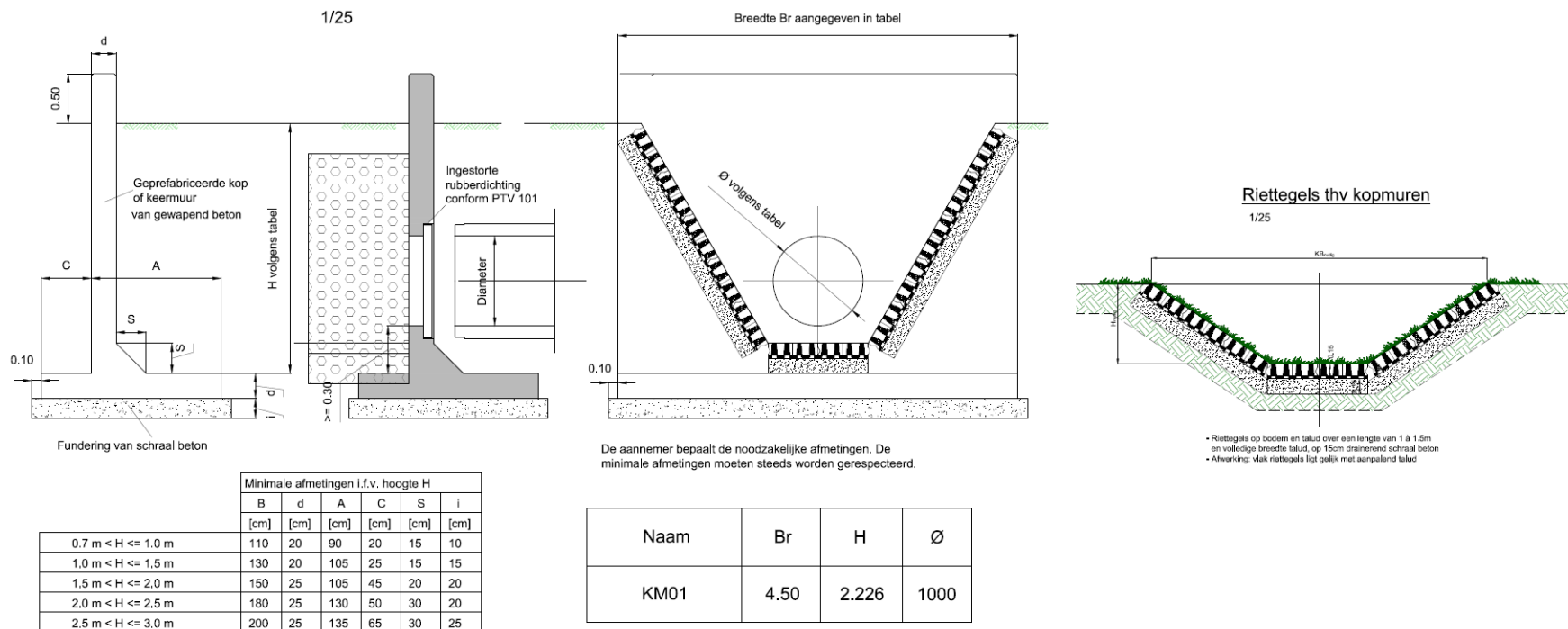
Dwarsprofiel 14

Vergelijkingsvlak
20.00 m T.A.W.

Figuur 8: Dwarsprofiel van het fietspad (links) en de zuidelijke kopmuur (rechts), uitsnede uit bijlage 5 (bron: Stad Aalst)

Typeplan geprefabriceerde kop- en keermuur, perceelstoegang van prefab gewapend beton

Figuur 9: Typeprofielen van de kop- en keermuur, uitsnede uit bijlage 6 (bron: Stad Aalst)

2.1.3 DE ONDERZOEKSOPDRACHT

2.1.3.1 VRAAGSTELLING

Het bureauonderzoek ten behoeve van de vergunningsaanvraag voor het fietspad heeft tot doel om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek van het terrein?
- Welke gebruiksevolutie kende het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?
- Wat is de aard en waardering van het kennispotentieel?
- Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?

2.1.3.2 DE RANDVOORWAARDEN

Niet van toepassing.

2.1.4 WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET VOORONDERZOEK

2.1.4.1 MOTIVERING VAN DE ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODEN EN -TECHNIEKEN

STRATEGIE

In deze nota wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd **voor een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden**. Dit type onderzoek heeft als bijkomend doel de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan de relevante ecologische en aardkundige gegevens en bronnen.

Dit bureauonderzoek moet uiteindelijk leiden tot een gemotiveerd advies of, en welke, maatregelen van verder vooronderzoek (met of zonder ingreep in de bodem) op het projectgebied noodzakelijk zijn.

METHODEN EN TECHNIEKEN

Met het oog op een gemotiveerd advies is enerzijds landschappelijk, historisch en archeologisch bronnen- en online beschikbare georeferentie kaartenmateriaal geconsulteerd en zijn eventuele (recente) verstoringen binnen het projectgebied geïnventariseerd, met het oog op het opstellen van een archeologisch verwachtingspatroon. Anderzijds is de impact van de werken op de ondergrond geëvalueerd. Deze impact werd afgewogen ten aanzien van het te veronderstellen verwachtingspatroon, op basis waarvan uiteindelijk een gemotiveerd advies kan opgesteld worden.

2.1.4.2 ORGANISATIE VAN HET BUREAUONDERZOEK

Alle hieronder vernoemde bronnen zijn geconsulteerd door de assistent archeoloog Sadi Maréchal. Opmaak van de figuren en de georeferentie geschiedde door Sadi Maréchal. Inhoudelijke afwegingen en keuzes zijn in overleg geschied tussen Sadi Maréchal, Arne Verbrugge en Bart Cherretté.

2.1.4.3 ASPECTEN WAARVOOR HET ADVIES VAN SPECIALISTEN WERD INGEROEPEN

Niet van toepassing.

2.1.4.4 ASPECTEN WAARVOOR ALGEMENE WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING WERD INGEROEPEN

Niet van toepassing.

2.1.4.5 MOTIVERING VAN DE GESELECTEERDE BRONNEN

Tijdens het bureauonderzoek is een analyse gemaakt van de **bodemsoorten**. Daarnaast werd onderzocht waar mogelijk afgedekte bodems en/of resten uit de prehistorie of jongere periodes kunnen verwacht worden. De aardkundige gegevens zijn online opgezocht via de Bodemverkenner (www.dov.vlaanderen.be) en de Geopunt-kaart (www.geopunt.be), de kaarten zelf zijn geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van deze kaarten is de Databank Ondergrond Vlaanderen.

Het belangrijkste beschikbare **historisch kaartmateriaal** is vooral geraadpleegd om de grondgebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Deze informatie uit het historische kaartmateriaal kan een impact hebben op de kwaliteit van het eventueel oudere bodemarchief. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van het kaartenmateriaal is het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen.

Voor het archeologisch kader is de Centrale Archeologische Inventaris (**CAI**) geraadpleegd, alsook de beschikbare literaire bronnen.

De **ontwerpplannen** zijn door Stad Aalst ter beschikking gesteld.

Alle gegevens werden hierna samengebundeld in voorliggende archeologienota.

2.2 ASSESMENTRAPPORT

2.2.1 METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA

Het assessmentrapport omvat alle informatie afkomstig uit het **bureauonderzoek**: dit zijn alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal en bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Vanuit deze assessment van het plangebied moet een goede motivering mogelijk zijn over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen maatregelen.

Een waardevol assessment van het archeologisch potentieel van een projectgebied op basis van een bureauonderzoek is enkel mogelijk indien de bronnen voldoende en afdoende relevante gegevens opleveren om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Bij afwezigheid of onvoldoende data zijn bijkomende maatregelen nodig om tot een correcte inschatting voor het projectgebied te komen.

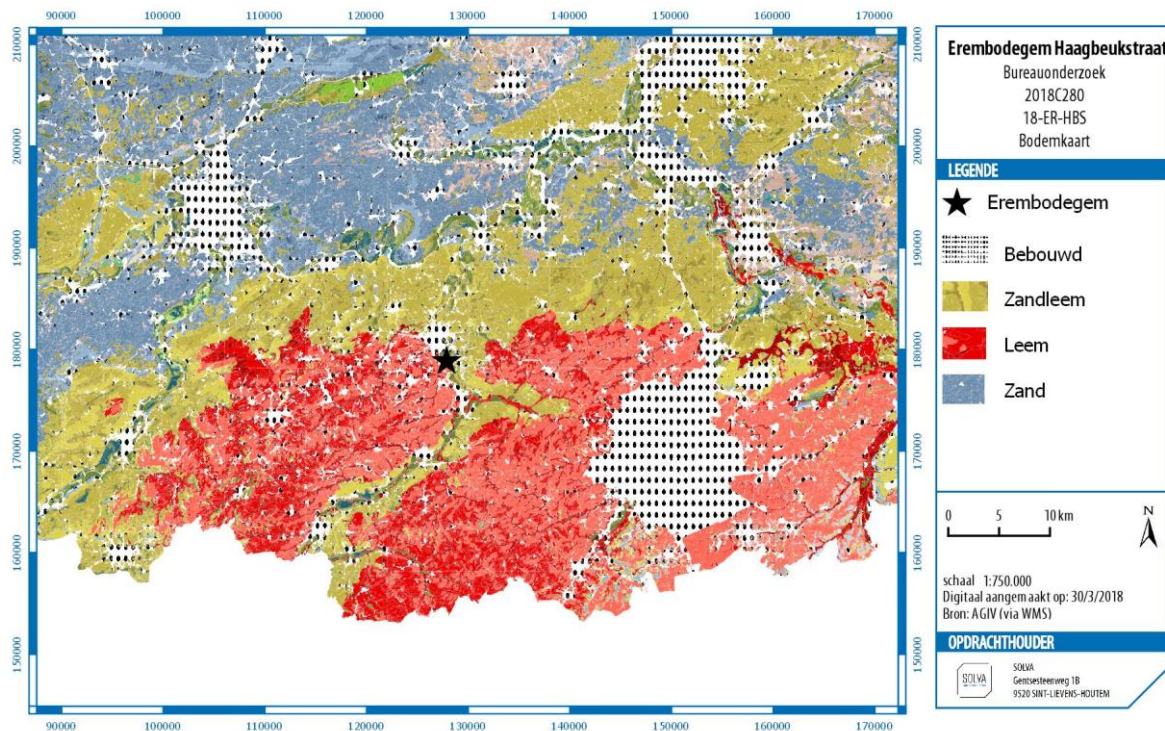
2.2.2 CONSERVATIE-ASSESSMENT

Alle gegenereerde data die in het kader van deze archeologienota tot stand komen, worden door **SOLVA** digitaal bewaard op een centrale server die dagelijks “in-huis” wordt geback-up’t en off-site wordt gekopieerd. Alle gegenereerde data en rapporten zijn geïntegreerd in de **SOLVA**-Archeologiedatabank raadpleegbaar. Een conservatie-assessment voor vondsten of stalen is bij dit bureauonderzoek niet van toepassing.

2.2.3 DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING VAN HET ONDERZOEKSGBIED EN ZIJN OMGEVING

2.2.3.1 ALGEMENE LANDSCHAPPELIJKE EN GEOGRAFISCHE SITUERING

Erembodegem, een deelgemeente van Aalst, is gesitueerd in het zuidoosten van de provincie Oost-Vlaanderen (zie Figuur 1). In het noorden grenst het aan Aalst, in het oosten aan Welle, in het zuiden aan Haaltert en in het westen aan Nieuwerkerken. Terjoden is een gehucht in Erembodegem, gelegen nabij maar buiten de Dendervallei. Erembodegem ligt in de leemstreek (zie Figuur 10).

Figuur 10: Bodemkaart met aanduiding van de locatie van Erembodegem (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 30/03/2018)

Het projectgebied situeert zich ten westen van Terjoden, waarbij het de Haagbeukstraat in Erembodegem verbindt met de Dries Terjoden in Nieuwerkerken en zo landbouwgrond doorsnijdt (zie Figuur 2). De percelen ten oosten en westen van het lijnvormige traject staan gekarteerd als landschappelijk waardevol agrarisch gebied en maken aldus weinig kans op verkaveld te worden in de nabije toekomst (zie Figuur 4). Een momenteel in opmaak zijnde RUP zal deze landschappelijke situatie overigens verder bestendigen.

2.2.3.2 AARDKUNDIGE EN HYDROGRAFISCHE SITUERING

ALGEMENE GEOLOGISCHE EN GEOMORFOLOGISCHE SCHETS VAN DE REGIO³

Het projectgebied ligt in de 'ecoregio van de zuidwestelijke heuvelzone', en meer bepaald in het deel van het **Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict**. Tot dit district behoren de Vlaamse Ardennen, de Kesterberg en Oudenberg (Pajottenland), maar ook zijn uitlopers. Typisch binnen dit gebied is het voorkomen van veelvuldige bronnen, dit op de kleilaag van de Formatie van Gent, Lid van Merelbeke. Verder zijn ook de Diestiaanheuvels (ten zuiden) typerend voor het gebied. Het volledige gebied bezit (vrij) grote reliëfverschillen, met voornamelijk lemige afzettingen.

³ We baseren ons voor deze beschrijving op de definitie en karakterisering van de ecodistricten in Vlaanderen. In het concept 'ecodistrict' worden diverse geologische, geomorfologische, bodemkundige, hydrografische en historisch-geografische aspecten, die ook een determinerende invloed hebben gehad op het menselijk handelen in het verleden, in relatie tot elkaar besproken: Sevenant et al. 2002.

De sterke erosie op het einde van het tertiair en tijdens het pleistoceen veroorzaakte het huidig golvend tot sterk **golvend reliëf**. Dit levert een opeenvolging op van open kouters op de leemruggen en, in de beekdalen, depressies met een gesloten begroeiing. In het zuiden wordt het landschap bepaald door de zogenaamde Zuid-Vlaamse Heuvelrij. De valleien zijn daar zeer sterk ingesneden, soms bijna kloofdalen, en de ruggen zijn zacht hellend. Er is een opeenvolging te zien van langgerekte leemruggen met relatief vlakke delen en zachte hellingen, gescheiden door talrijke beekvalleien en depressies, die dikwijls begrensd zijn door een steile rand. Typisch is het voorkomen van asymmetrische dalen, door de ongelijkmatige afzetting van de loesspakketten tijdens de laatste ijstijd.

Het reliëf in het district is golvend tot sterk golvend, zelfs plaatselijk heuvelig in het zuidelijke deel, met hellingsgraden van 9 % en meer. Het wordt gekenmerkt door een opeenvolging van ruggen, afgewisseld met diep ingesneden beekvalleien en secundaire depressies. Het zuidelijk deel bestaat uit een aantal westzuidwest-oostnoordoost georiënteerde heuvelrijen, wier absolute hoogte van zuid naar noord progressief afneemt. De hoogste heuvelrij situeert zich in de buurt van de taal- en gewestgrens, met onder andere de Kluisberg, de Spinnessenberg, de Hotondberg, de Muziekberg, de Pottelberg en de Mont de Rode, maar ook de Oudenberg (Geraardsbergen). Op het raakpunt van de oost-west en noord-zuid gerichte heuvelkammen van de Vlaamse Ardennen bevindt zich het hoogste punt (d'Hoppe, 157,5m) in het bos van Pottelberg. Deze kam vormt de geologische ruggengraat van het fysisch landschap en is een onderdeel van een groter geheel van getuigenheuvels dat zich uitstrekt van Frans-Vlaanderen via het West-Vlaams Heuvelland, de Vlaamse Ardennen, het Pajottenland en het Hageland tot Midden-Limburg waar het tegen het Kempisch Plateau uitwigt. Een lagere, structurele kamlijn waarvan de hoogste delen met de hoogtelijn van 100 m flirten en die ten opzichte van het hydrografisch stelsel duidelijk contrasterend is, omvat van west naar oost volgende plateaus: Eikenberg-Kapelleberg-Boigneberg (Maarkedal), Varentberg-Hoogkouter (Horebeke), plateau Pottenberg-Leberg-Valkenberg (Brakel), Steenberg-Potaardeberg (Zottegem) en tenslotte de Biezelenberg (Herzele). Vermits de weerstandbiedende ijzerzandsteenlagen er volledig weggespoeld zijn, profileren deze plateaus zich als open akker- en kouterlandschappen.

Bodems

De **bodemseries** worden gerangschikt in twee groepen. Enerzijds de plateau- en hellinggronden met hoofdzakelijk (niet tot sterk gleyige) diepe leemgronden (meer dan 80 cm dik) met een al dan niet (sterk) gevlekte textuur B-horizont. Verspreid, maar vooral langs de valleiranden komen ondiepe leemgronden met textuur B-horizont voor, met een zand- of kleisubstraat beginnend op geringe diepte, evenals beperkte oppervlakten zandleem- en kleigronden met een niet bepaalde profielontwikkeling. Plaatselijk, op enkele hoge toppen en steile hellingen, dagzoomt het tertiair klei of zandig materiaal.

Anderzijds zijn er de vallei- en depressiegronden, met dominantie van jonge leem- of zandleembodems zonder profielontwikkeling.

Het noordelijk gebied wordt plaatselijk gedomineerd door zandleemgronden, evenals het gebied rondom de alluviale vlakte van de Dender en de Bellebeek.

De beekalluvia staan onder invloed van een permanente grondwatertafel, die aan een regelmatige seizoenschommeling onderhevig is. Op de plateau- en hellinggronden ligt de watertafel zeer diep, behalve waar stuwwater en bronniveaus voorkomen. Deze bronniveaus treden overal op waar watervoerende lagen van het tertiair substraat dagzomen.

Geologie

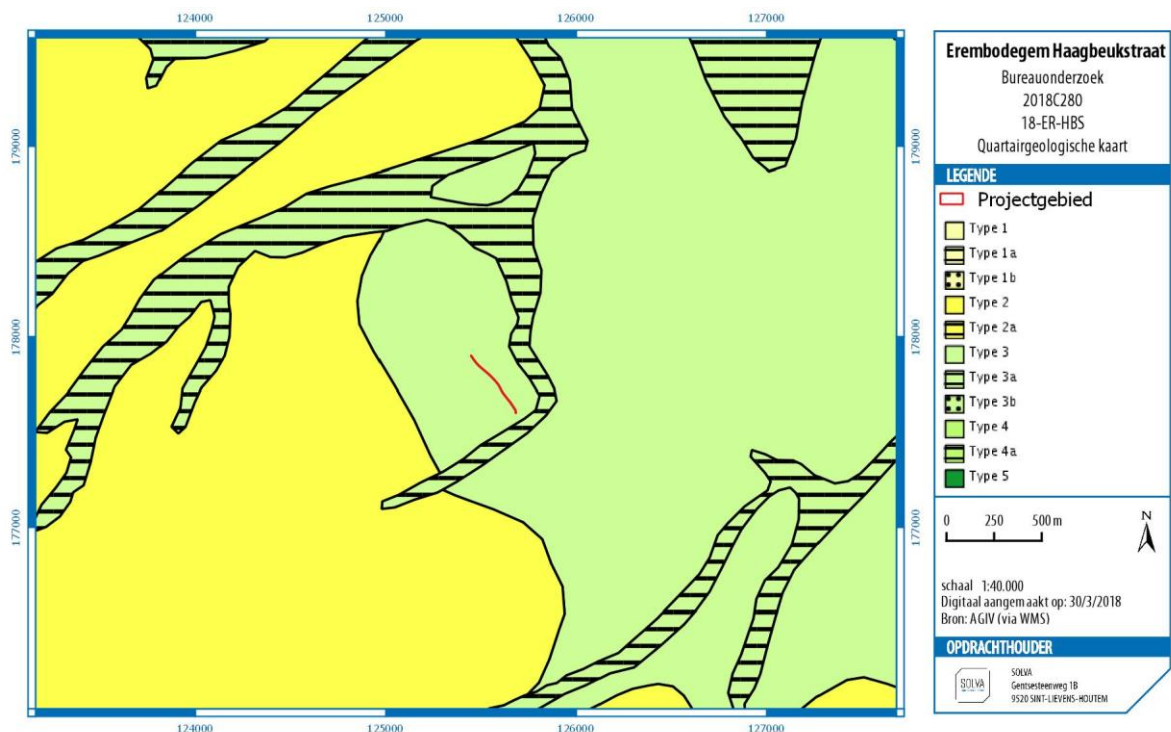
Tijdens het **tertiair** werden door de zee verschillende zand- en kleilagen afgezet, achtereenvolgens de Formatie van Kortrijk, Formatie van Tielt, Formatie van Gent, Formatie van Lede, Formatie van Maldegem en Formatie van Diest. Na daling van de zeespiegel werden deze sedimenten in het **pleistoceen** (quartaire) door erosie aangetast, en dan voornamelijk de zandige formaties. De kleiige lagen boden meer weerstand aan de erosie en vormden de heuveltoppen van het tertiair reliëf. Hierdoor vormt de Formatie van Gent nu het hoofdsubstraat, en zijn de Formatie van Lede en Maldegem nog slechts op de heuvelruggen te vinden. Van de Formatie van Diest zijn nog slechts enkele relictten over op de hoogste toppen (Vlaamse Ardennen en heuvels ten zuiden van Geraardsbergen). Tijdens de laatste ijstijd werd dit landschap bedekt met niveo-

eilische leem (0 tot 15 m). Onder invloed van de overheersende westenwinden tijdens het weichselglaciaal werden de naar het westen gerichte hellingen slechts met een dunne laag löss bedekt. Op plaatsen die tegen de dominerende winden beschermd waren (de oostelijk gerichte hellingen en de kleinere plateaus) is de lössmantel zeer dik. De tertiaire lagen komen slechts op een zeer beperkt aantal plaatsen aan het oppervlak.

Gedurende het **holocene** had eerst een riviererosie van het pleistocene leemdek plaats. De beekvalleien werden verder uitgediept en er ontstonden ook secundaire depressies. De vallei van de Dender bijvoorbeeld werd uitgeschuurd tot op de leperiaanse kleilagen. Later werd de vallei gedeeltelijk opgevuld met lemig alluvium en venig materiaal. Ten gevolge van ontbossing in recente tijden trad hellingserosie op; het meeste afgespoelde materiaal werd als colluvium afgezet aan de voet van de hellingen.

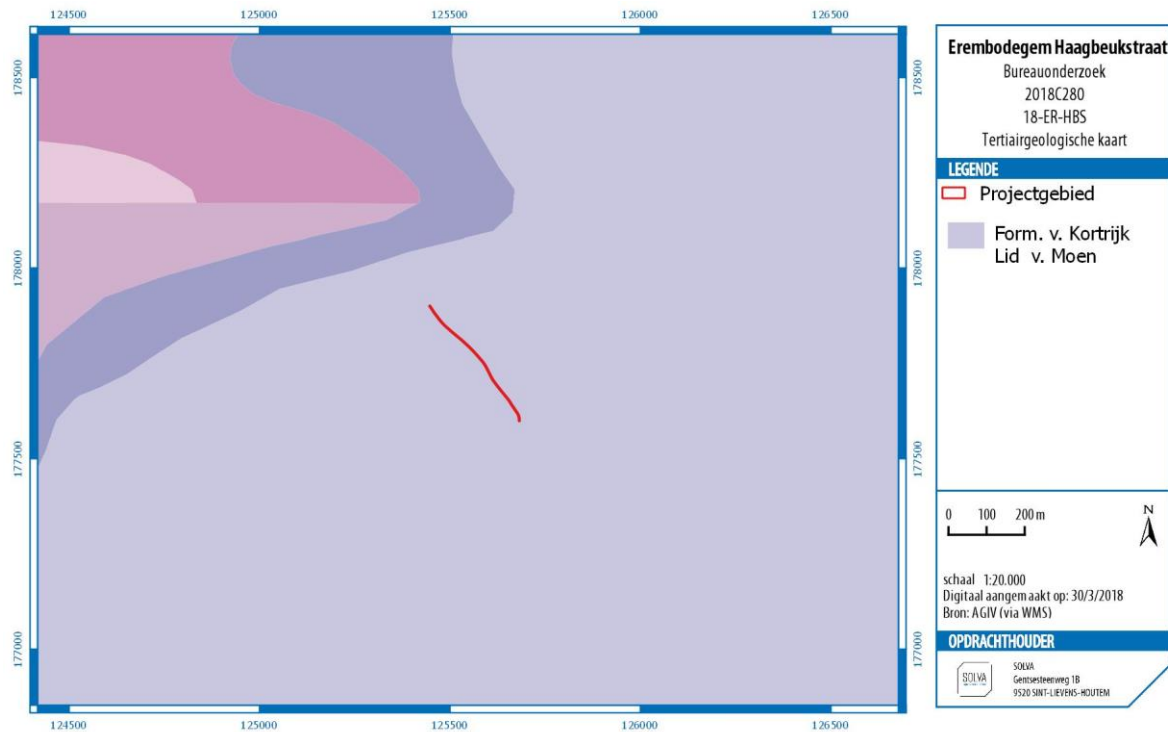
HET PROJECTGEBIED

De **Quartairgeologische profieltypekaart** karakteriseert het projectgebied als geen holocene en/of tardiglaciaal afzettingen bovenop de pleistocene sequentie (type 3; zie Figuur 11).

Figuur 11: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 30/03/2018)

Op de **Tertiairgeologische profieltypekaart** is te zien dat het projectgebied gelegen is op de Formatie van Kortrijk, meer bepaald op het Lid van Moen, met andere woorden, grijze klei tot silt, kleihoudend (kleilagen; *nummulites planulatus*; zie Figuur 12).

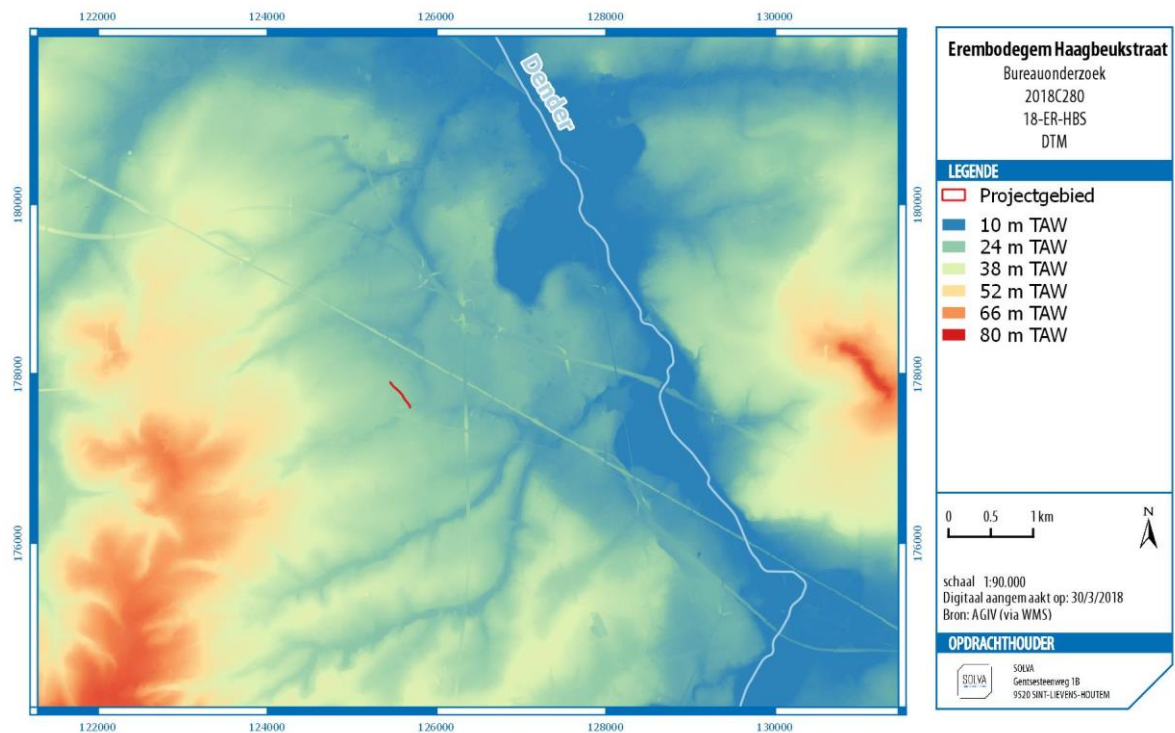

Figuur 12: Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 30/03/2018)

Voor het gebied is **geen geomorfologische kaart** beschikbaar.

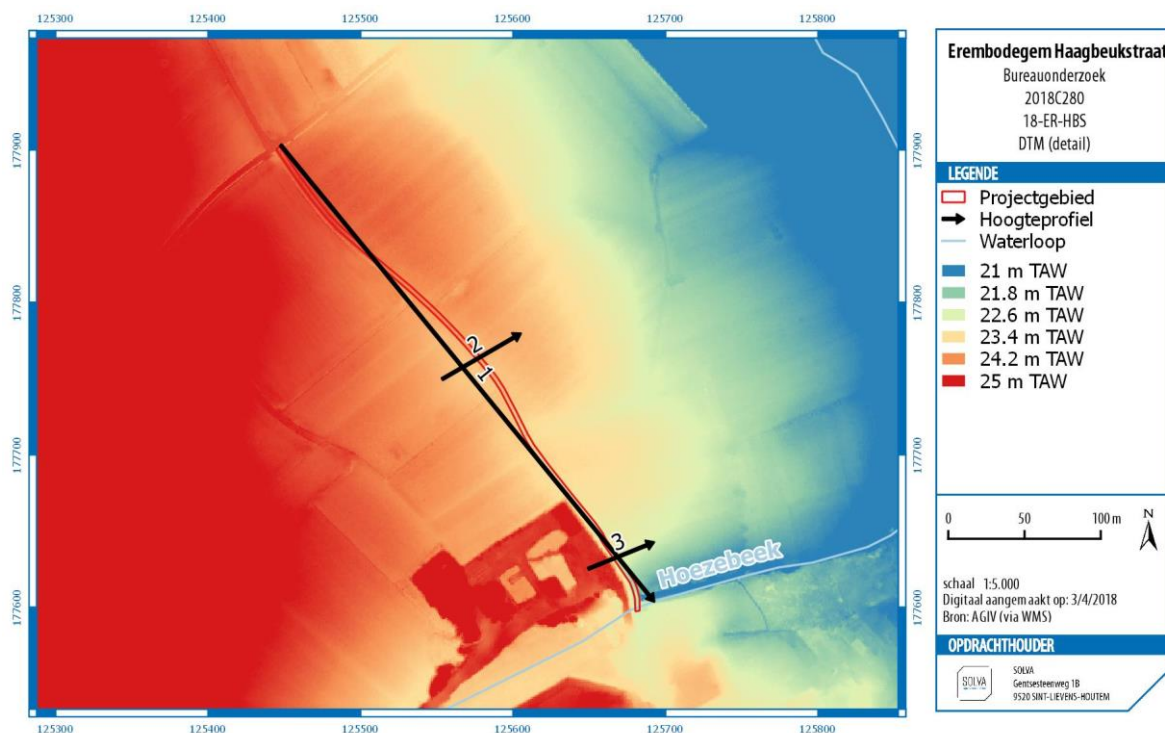
2.2.3.3 FYSISCH-GEOGRAFISCHE SITUERING

De deelgemeenten Erembodegem en Nieuwerkerken zijn gelegen aan de rand van de Dendervallei. Op het **hoogtemodel** is te zien hoe het reliëf afhelt van een heuvelrug (ca. +60 tot +70 m TAW) ten zuidwesten van het projectgebied richting de Dendervallei (+5 tot + 20 m TAW). De Hoezebeek kronkelt zich tussen doorheen dit oost-west afhellend landschap en watert af richting noorden.

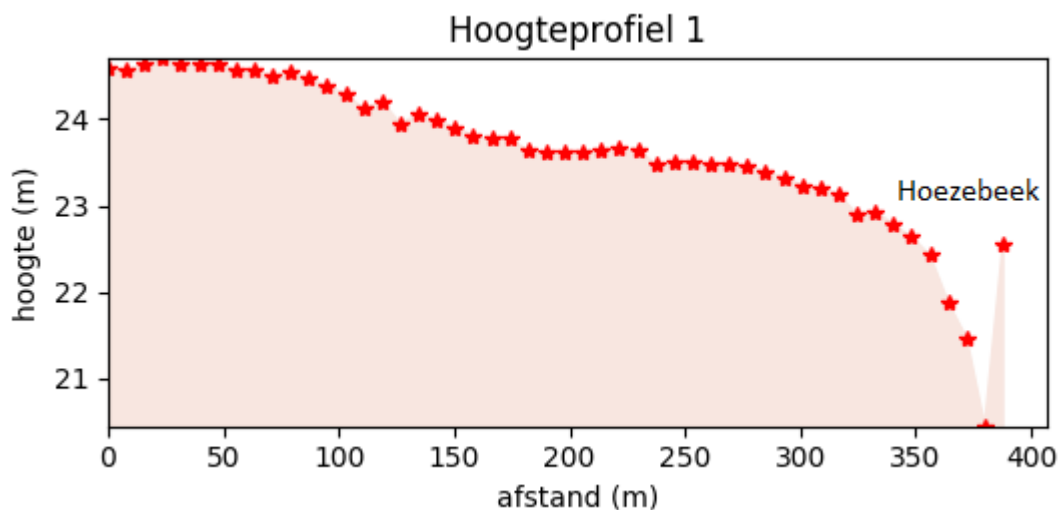

Figuur 13: Digitaal terreinmodel met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 30/03/2018)

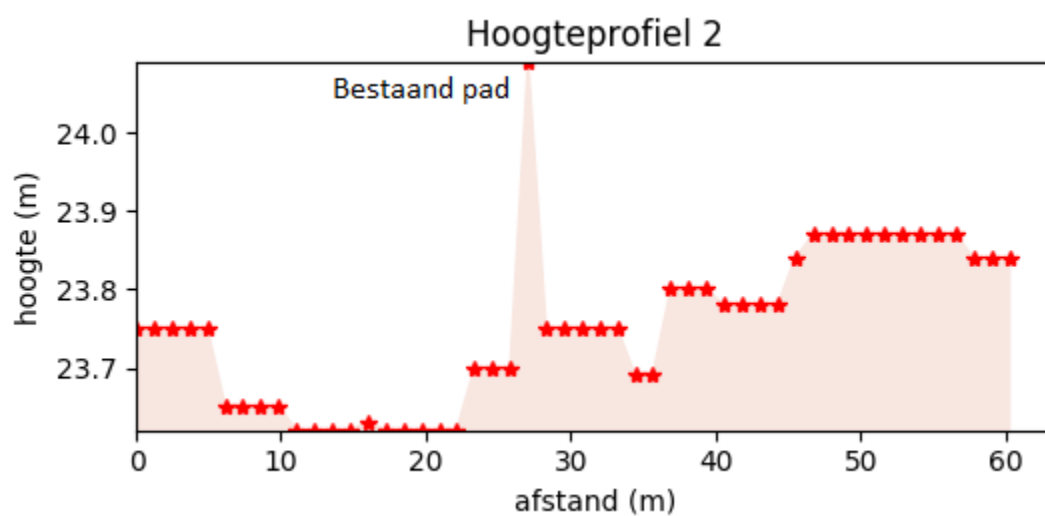
Het projectgebied zelf is **zeer licht hellend**, met hoogtes van +25 m TAW in het noordwesten en +21 m TAW in het zuidoosten (zie Figuur 14 - Figuur 17). Het bestaande pad ligt duidelijk hoger (zie Figuur 16). Aan het zuidoostelijk uiteinde is de grond ook duidelijk opgehoogd (zie Figuur 17).

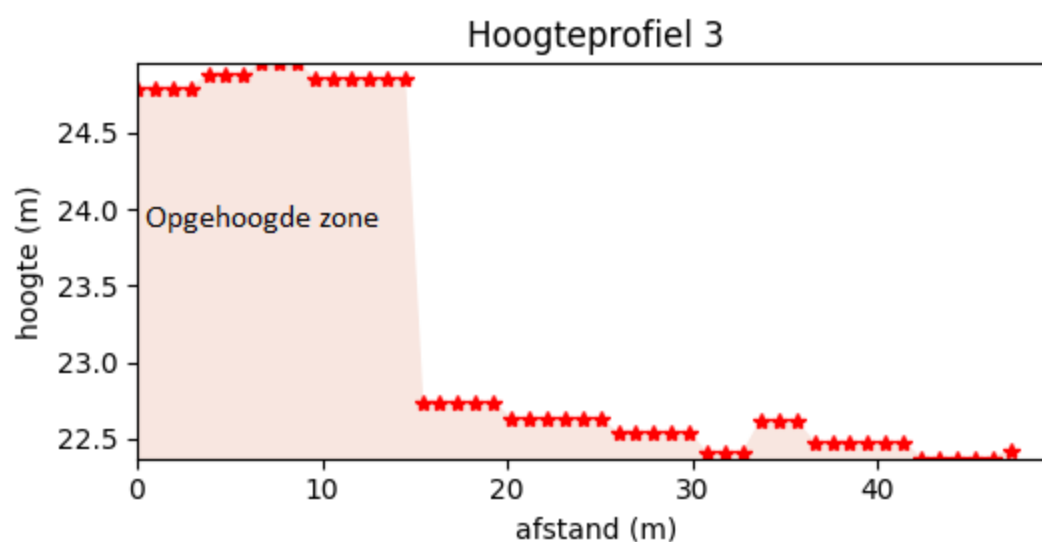
Figuur 14: Digitaal terreinmodel (detail) met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018)

Figuur 15: Hoogteprofiel 1 van het projectgebied (bron: Geopunt; digitaal aangemaakt op 03/04/2018)

Figuur 16: Hoogteprofiel 2 dwars over het projectgebied (bron: Geopunt; digitaal aangemaakt op 03/04/2018)

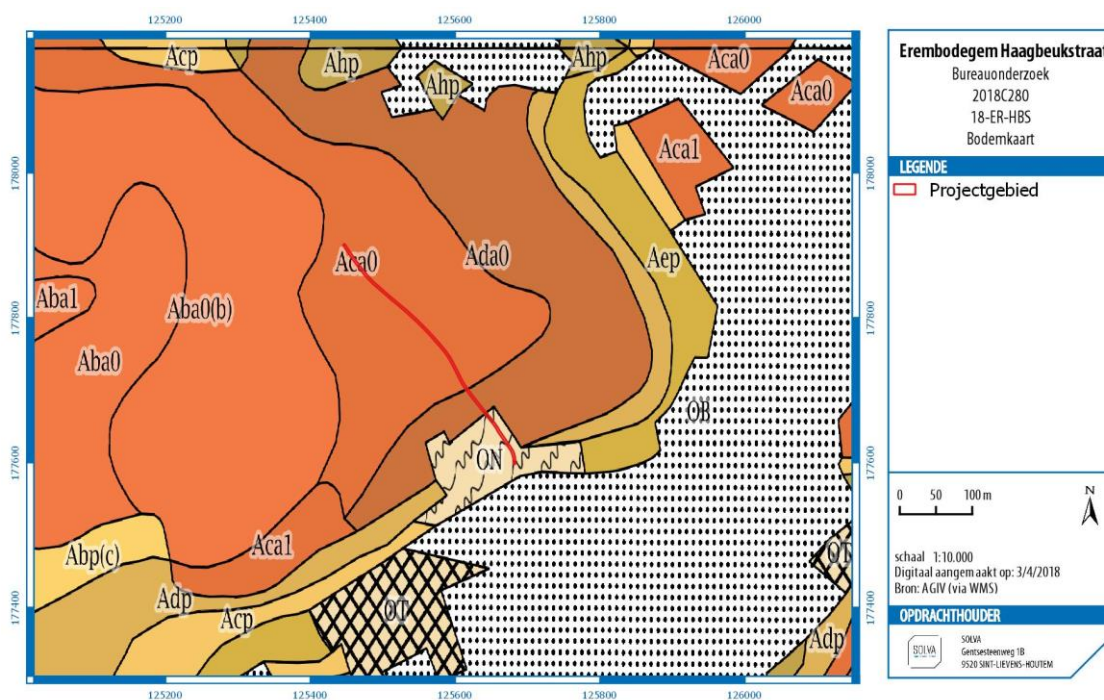
Figuur 17: Hoogteprofiel 3 dwars over het projectgebied (bron: Geopunt; digitaal aangemaakt op 03/04/2018)

De **potentiële bodemerosiekaart** toont dat percelen rondom het projectgebied een zeer laag risico hebben op erosie (zie Figuur 18).

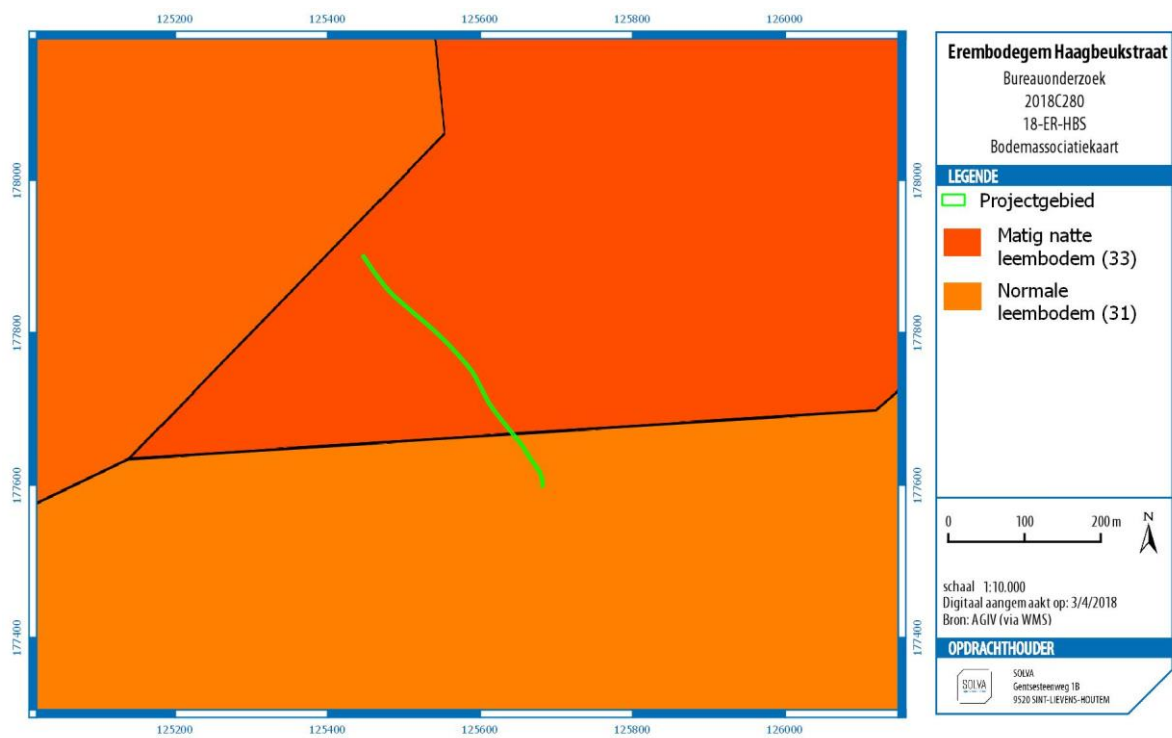
Figuur 18: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 30/03/2018)

De **bodemkaart** geeft aan dat het leeuwendeel van het projectgebied op een matig droge leembodem met textuur B-horizont ligt (Aca0). Aan het zuidoostelijk uiteinde, naar de beek toe, liggen matig natte leembodems met textuur B-horizont (Ada0) alsook opgehoogde gronden (ON).

Figuur 19: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018)

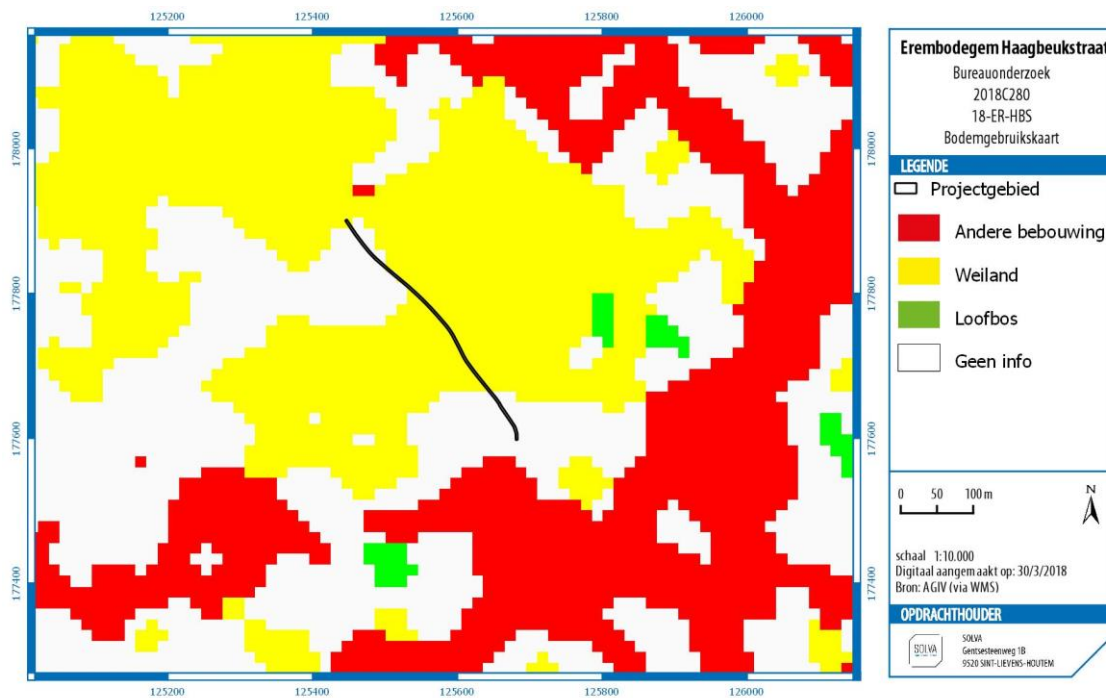
De **bodemassociatiekaart** wijst ook op een matig natte associatie (33) of normale associatie (31) van leemgronden met textuur B-horizonten.

Figuur 20: Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018)

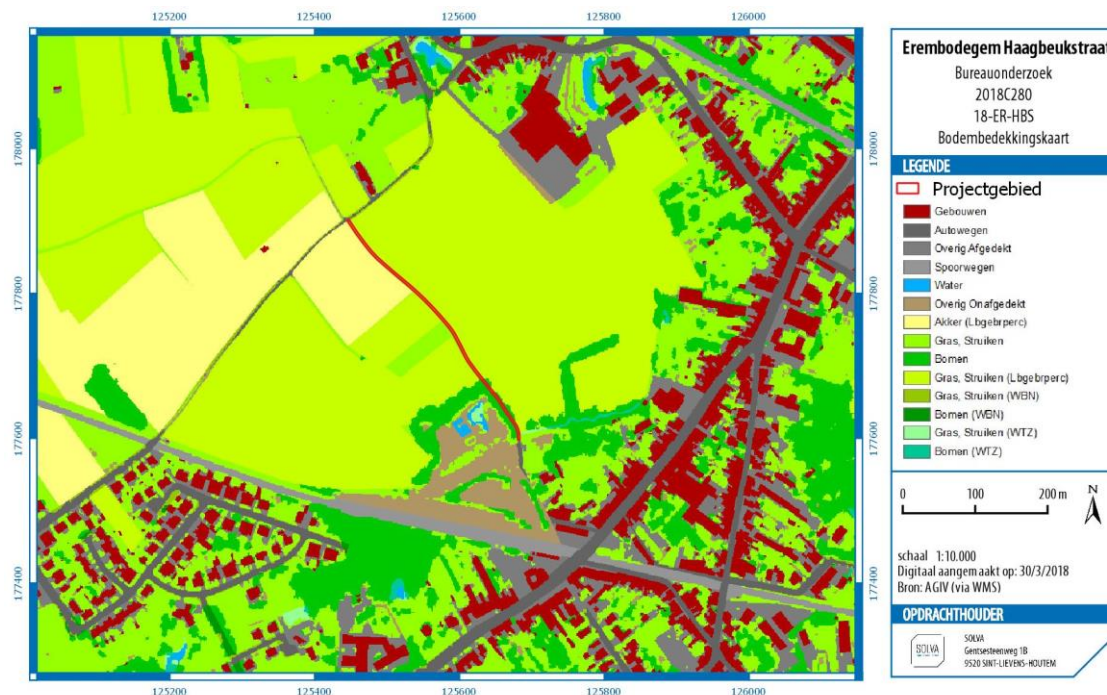
2.2.3.4 GRONDGEBRUIK

Volgens de **bodemgebruikskaart** ligt het projectgebied in weiland, meer bepaald gras dat niet gelegen is in het overstromingsgebied van een rivier (zie Figuur 21).

Figuur 21: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 30/03/2018)

Ook de **bodembedekkingskaart** toont gras en struiken (zie Figuur 22). Dit is ook duidelijk zichtbaar in een recente luchtfoto (zie Figuur 23).

Figuur 22: Bodembetekingskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 30/03/2018)

Figuur 23: Luchtfoto uit 2015 met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 30/03/2018)

Een gedetailleerde beschrijving van de bestaande toestand van het projectgebied wordt beschreven onder 2.1.2.1.

2.2.4 HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN HISTORISCH KADER

2.2.4.1 HISTORISCH KADER

2.2.4.1.1 ALGEMENE GESCHIEDENIS VAN EREMBODEGEM

De oudste vermelding van **Erembodegem** dateert uit de vroege 12de eeuw, wanneer de kerk van 'Herembaldengem' vermeld wordt als bezit van Boudewijn en Iwein van Aalst. Bovendien zijn meerdere namen 'de herenbaldenghem' gekend uit die 12de eeuw, wat wijst op het uitoefenen van de heerlijke prerogatieven van het benoemde domein. Wie nu echt de heer of heren van Erembodegem waren in deze vroege fase, is echter niet geweten. Pas in 1227 zal Michael van Boelare, constabel van Vlaanderen, de 'villa' van Erembodegem schenken aan Ferdinand, graaf van Vlaanderen.⁴ Het dorp is opgenomen in een lijst van 21 plaatsnamen die aangeduid worden als 's Graven Eigen, de rechtstreekse bezittingen van de graven van Vlaanderen. Deze dorpen werden nooit verkocht of in leen gegeven, enkel konden deze in vruchtgebruik worden gegeven. De heerlijkheid Erembodegem werd zo pas in 1626 verkocht door koning Filips IV van Spanje aan graaf Albert de Bossu. Het dorp veranderde daarna nog enkele malen van edele handen, tot de Franse Revolutie komaf maakte met het oude feodale systeem. Erembodegem belandde in het departement van de Schelde, met Gent als hoofdplaats.

Er zijn weinig markante historische gebeurtenissen gekend die plaatsvinden in Erembodegem. Vermeldenswaard zijn de Spaanse rooftocht in en rond Aalst in de tweede helft van de 16de eeuw (de brug over de Dender zou in die periode sneuvelen), het uitbreken van de pest in 1636 en 1667, zware overstromingen van de Dender en plundering en verwoesting door Hollandse en Franse troepen rond het midden van de 17de eeuw.⁵

De parochie viel onder de patronage van de abdij van Affligem. Restanten van de oude kerk werden opgegraven in 1943, waarbij onder andere het koor uit de 13de-eeuwse fase aan het licht kwam. Op bestuurlijk vlak viel Erembodegem tijdens het Ancien Régime onder de kasselrij van Aalst.

Erembodegem is tot de late 19de eeuw in hoofdzaak een landbouwdorp gebleven, tot de komst van de spoorweg de bevolkingsdichtheid exponentieel deed toenemen. Tijdens WO I werd Erembodegem, na kortstondige schermutselingen, in 1914 door de Duitsers onder de voet gelopen, al bleef de materiële schade al bij al beperkt. De vernielingen waren belangrijker in WO II, toen Erembodegem en Terjoden werden gebombardeerd (1940, 1944).

Op zich is de geschiedenis van Erembodegem van weinig tel voor **Terjoden**, gezien de geïsoleerde ligging van het gehucht ten aanzien van Erembodegem, waartoe het administratief behoort. Terjoden zelf is te omschrijven als een recent baangehucht, dat pas in de jaren '30 van de twintigste eeuw een eigen kerk kreeg. Terjoden, op zo'n 700 m ten westen van het onderzoeksgebied, bleef steeds vrij geïsoleerd en werd na de aanleg van de E40 ook fysiek gescheiden van Erembodegem.⁶

2.2.4.2 INVENTARIS ONROEREND ERFGOED

De Sint-Jozefskerk in Terjoden is opgenomen in de inventaris bouwkundig erfgoed.⁷ Het betreft een moderne kerk met noordwestelijk-zuidoostelijke oriëntatie. Ze werd in de vroege jaren 1930 opgetrokken in Boomse baksteen, naar ontwerp van architect V. De Smet.

Voor die jaren '30, was te Terjoden geen parochiekerk aanwezig, het gehucht was afhankelijk van Erembodegem. Als reden voor de oprichting van een nieuwe parochie en bijhorende kerk, wordt de bevolkingsgroei en de uitgestrektheid van de gemeente Erembodegem aangegeven. Een aanvraag tot oprichting van een nieuwe parochie werd ingediend op 5 maart 1905 en werd vervolgens ingewilligd in mei 1906. Er werd echter niet direct overgegaan tot de bouw van de huidige Sint-Jozefskerk, maar een

⁴ De naamgeving doet echter vermoeden dat de oorsprong vroeger teruggaat, tot de Frankische periode (Gaublomme 1950, 12-13).

⁵ Gaublomme 1950, 42-47.

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Erembodegem* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120311> (geraadpleegd op 9 maart 2018).

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Sint-Jozefskerk* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/346> (geraadpleegd op 30 maart 2018).

voorlopige kerk werd ondergebracht in het werkhuis van de 'passementerie Bombeek', gelegen buiten het projectgebied. Voor de definitieve grensregeling tussen de parochies van Erembodegem-Centrum en deze van Terjoden was het wachten tot 8 december 1908. Op 31 juli 1932 werd uiteindelijk de eerste steen gelegd op het projectgebied. In mei 1933 was de bouw voltooid, op 10 september 1934 werd de kerk ingewijd.⁸

2.2.4.3 HISTORISCH-CARTOGRAFISCHE DOCUMENTEN

2.2.4.3.1 HORENBAULTKAART (CA. 1619)

Op de **Horenbaultkaart** staat Erembodegem aangeduid met kerk en straten langs de Dender (zie Figuur 24). Mogelijk staat het gehucht **Terjoden** ook reeds afgebeeld ten zuidwesten van de dorpskern, al ontbreekt een toponiem. Door het schetsmatig karakter is het niet mogelijk deze kaart te georefereren.

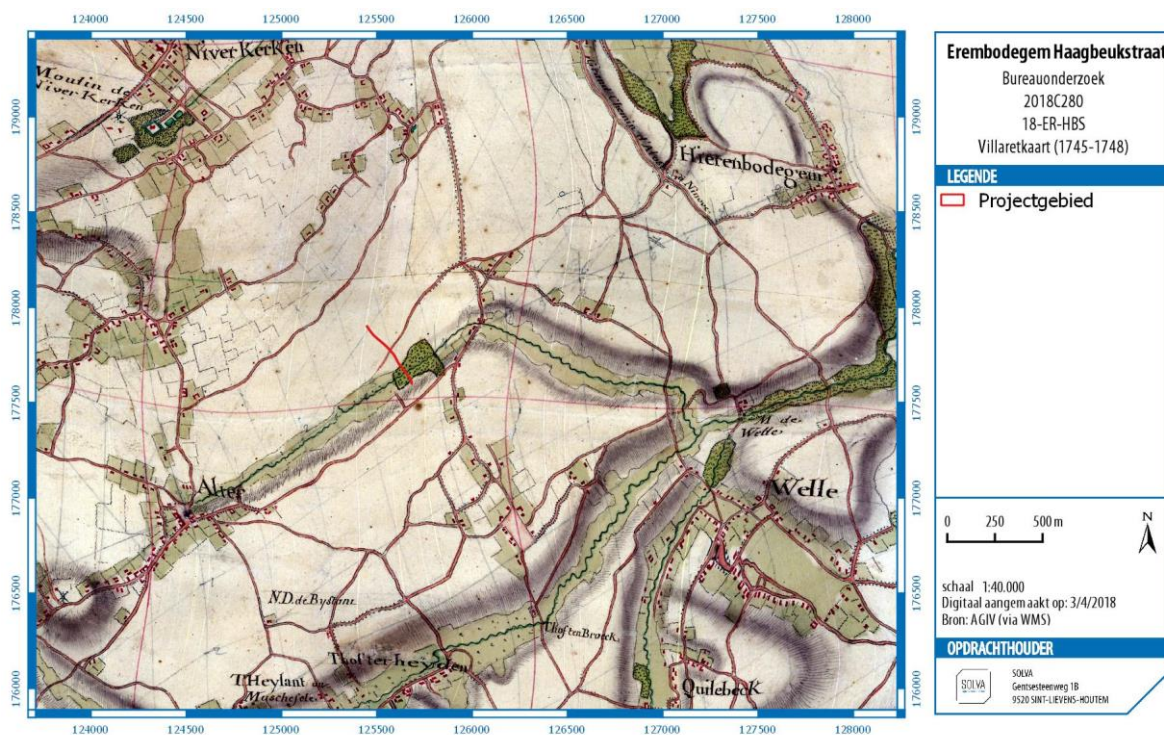

Figuur 24: Uitsnede uit de Horenbaultkaart met aanduiding van Erembodegem (rood) en mogelijk Terjoden (groen; bron: <http://users.telenet.be/peter.de.clercq/lvakaartmb.jpg> met eigen aanduiding)

⁸ Gaublomme 1950, 149.

2.2.4.3.2 VILLARETKAART (1745 – 1748)

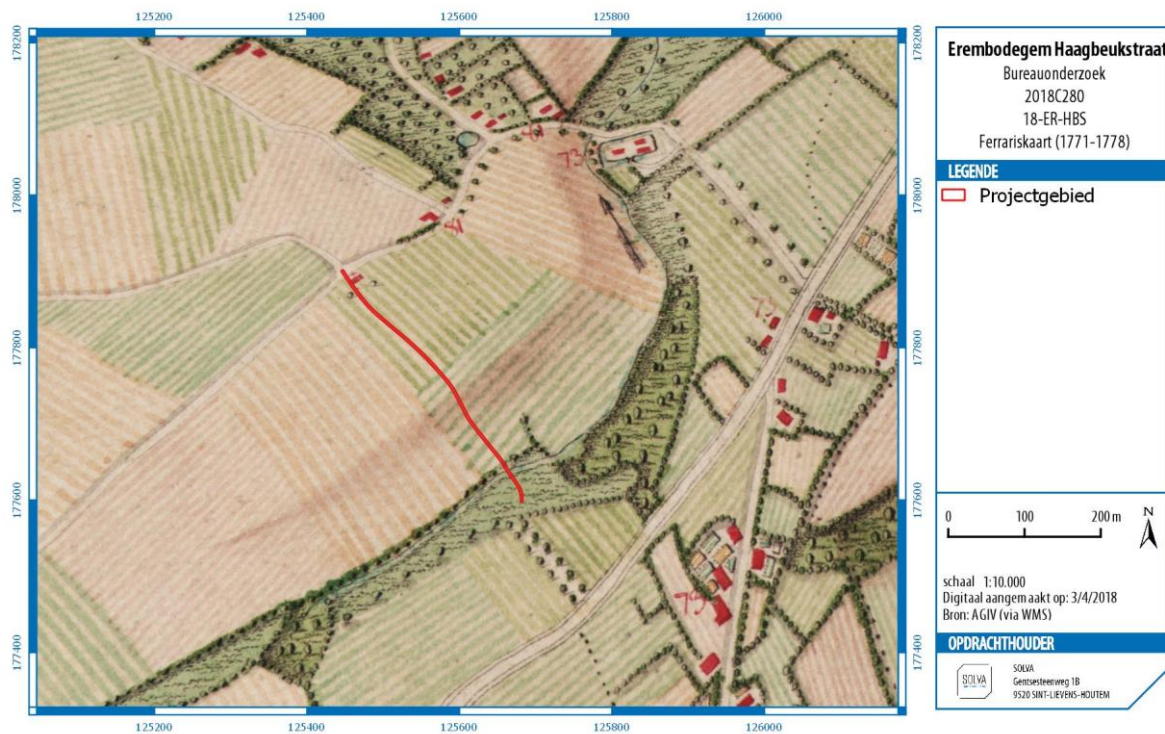
Door een foutenmarge bij het georefereren geeft de projectie van de **Villaretkaart** binnen het moderne coördinatensysteem steeds een kleine afwijking, waardoor het onderzoeksgebied hier iets meer zuidelijker lijkt te liggen (zie Figuur 25). Dit is duidelijk waar te nemen voor de locatie van de noordoost-zuidwest georiënteerde beekvallei (Hoezebeek), die normaliter aan het zuidelijke uiteinde van het projectgebied ligt. De dichtstbijzijnde bebouwing ligt ten zuidoosten van het onderzoeksgebied, ter hoogte van Terjoden, dat echter niet bij naam wordt aangeduid. Het projectgebied lag waarschijnlijk ter hoogte van **akkers of onbebouwd weiland**. De voorloper van de huidige Dries (Muisstraat) staat reeds aangeduid.

Figuur 25: Uitsnede uit de Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018)

2.2.4.3.3 JOZEF JOHAN FRANS FERRARIS – KABINETSKAART DER OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN EN HET PRINSBISDOM LUIK: AELST (1771-1778)

Op de kaart van **Ferraris** is duidelijk zichtbaar hoe het projectgebied zich ten midden van **onbebouwde akkers** bevond (zie Figuur 26). De voorloper van Muisstraat trok, net zoals op de Villaretkaart, van Haalttert naar Pijpenbeek ('*Peypenbeke*'). Aan het noordelijk uiteinde van het projectgebied staat een klein gebouw afgebeeld, mogelijk een hoeve of schuur. Het gebouw, dat georiënteerd was op de voorloper van de Muisstraat, staat echter niet meer afgebeeld op de latere kaarten.

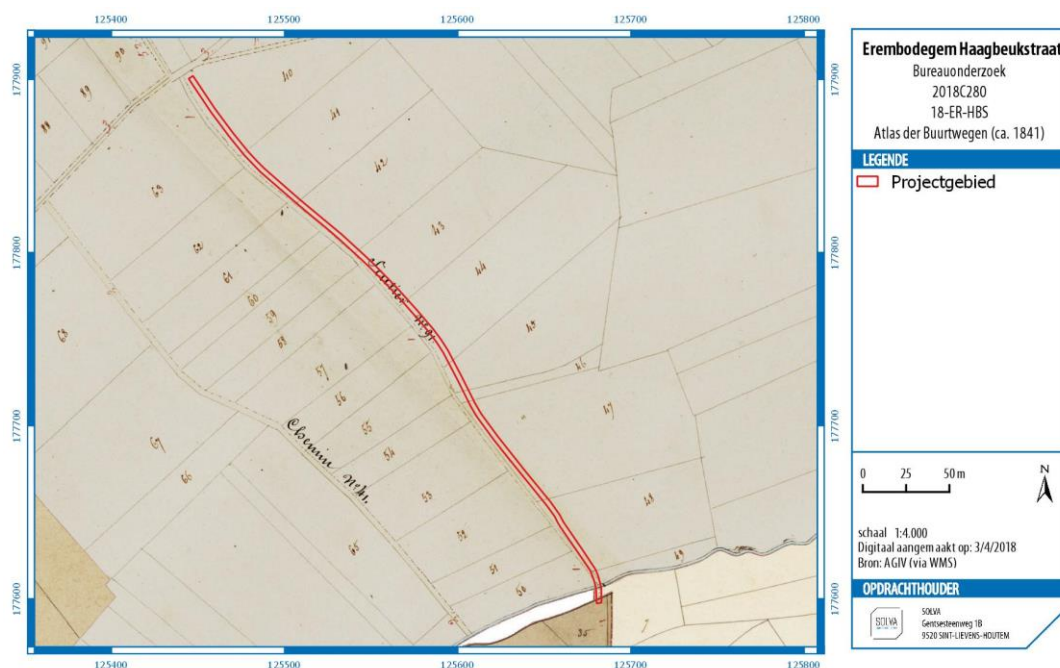
Figuur 26: Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018)

2.2.4.3.4 ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1841)

Op de **Atlas der Buurtwegen** staat voor het eerst het **tracé van het huidige pad** aangeduid ('*sentier n. 91*'; zie Figuur 28). De wegel maakt de verbinding tussen de voorloper van de Haagbeukstraat ('*Chemin n. 93*') en de Dries ('*Chemin n. 18*'). Ook staan er voor het eerst perceelnummers aangeduid. In vergelijking met de moderne percelering valt op dat de gronden ten noordoosten van het projectgebied uit meerdere kleine percelen bestonden (1396a = 40, 41 en 42; 1390a = 43, 44, 45 en 46; zie Figuur 27).

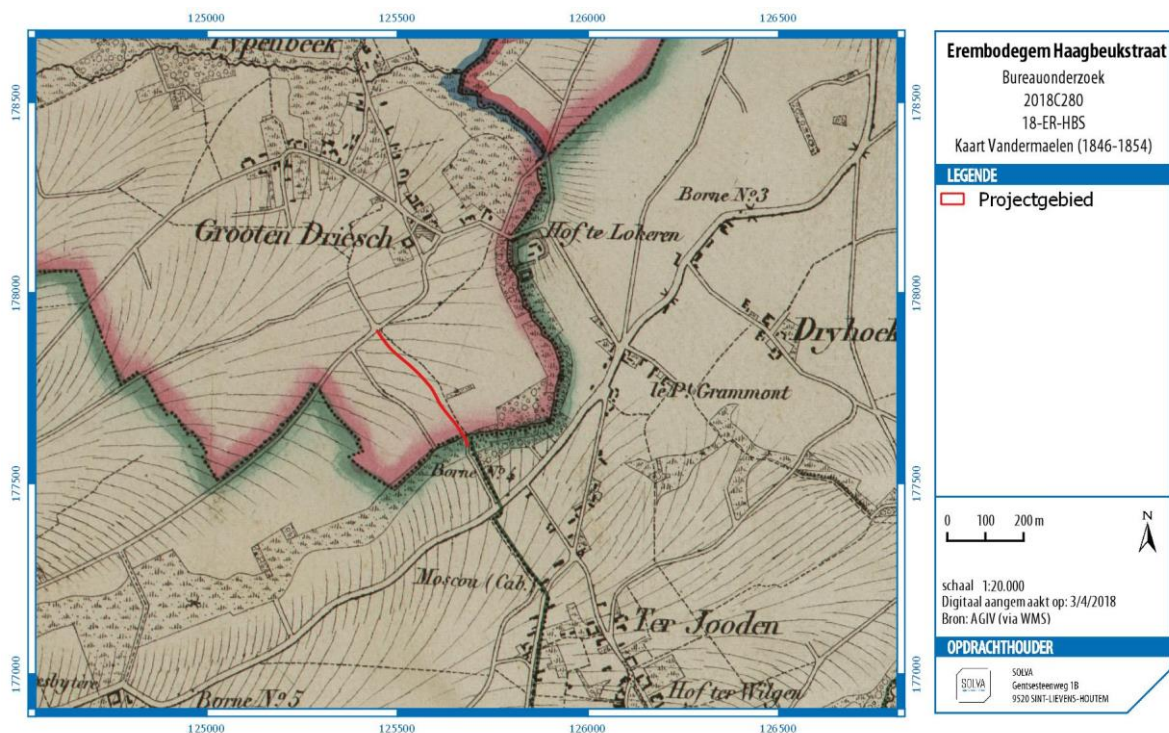
Figuur 28: Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018)

Figuur 27: Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (detail) met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018)

2.2.4.3.5 PHILIPPE VANDERMAELEN – CARTES TOPOGRAPHIQUES DE LA BELGIQUE (1846-1854)

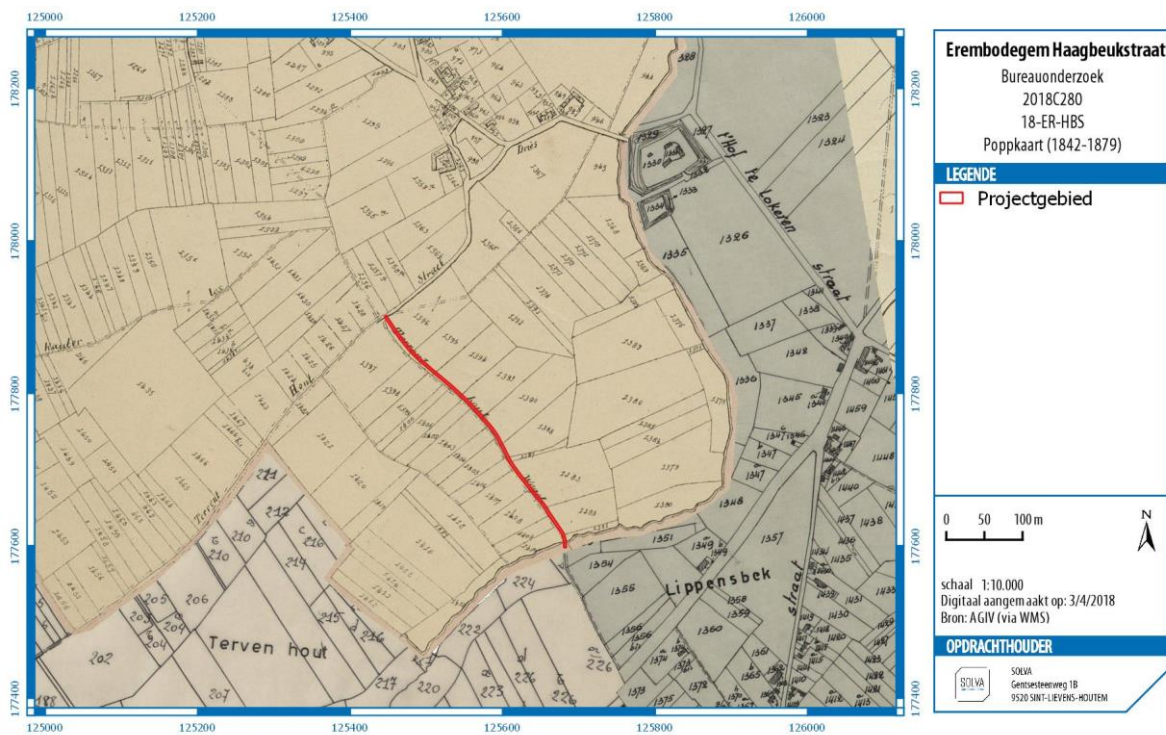
Op de kaart **Vandermaelen**, waarop eveneens een foutenmarge bij het georefereren valt op te merken, staat het pad aangeduid als een stippellijn (zie Figuur 29). Er valt geen nieuwe informatie af te leiden uit deze kaart ten opzichte van de eerdere kaarten.

Figuur 29: Uitsnede uit de kaart Vandermaelen met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018)

2.2.4.3.6 PHILIPPE CHRÉTIEN POPP - ATLAS CADASTRAL PARCELLAIRE DE LA BELGIQUE (1842-1879)

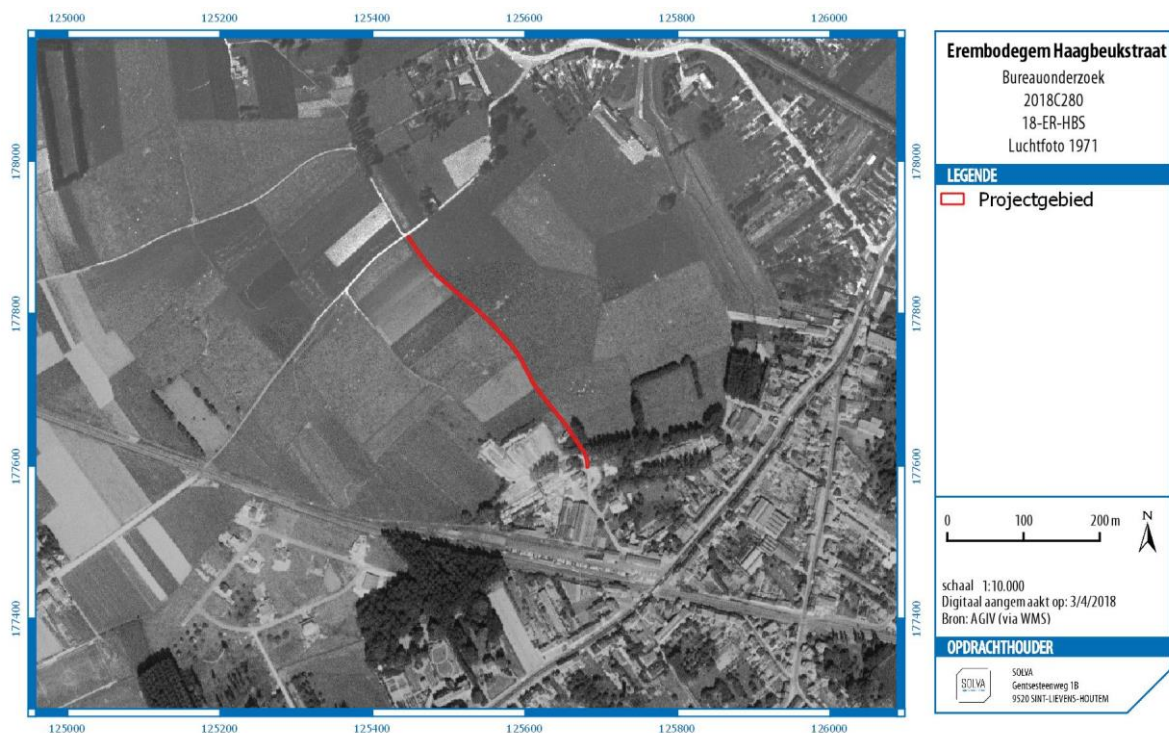
Op het kadasterplan van **Popp** staat het pad aangeduid als 'Terrenhout Wegel', aansluitend in het noorden op de 'Terrenhout Straet', de huidige Muisstraat/Dries (zie Figuur 30). De percelen ten zuiden van het projectgebied worden met het toponiem 'Lippensbek' benoemd. De percelering sluit nog aan bij deze die terug te vinden is op de Atlas der Buurtwegen, al is de nummering reeds aangepast.

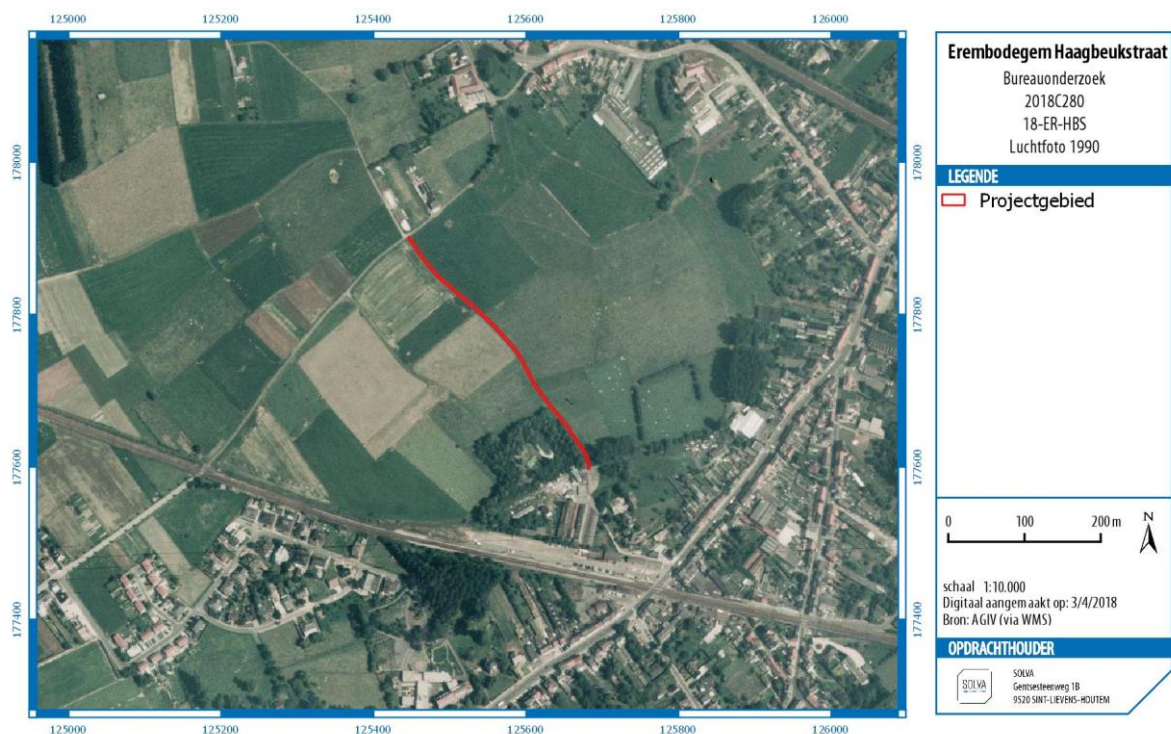
Figuur 30: Uitsnede uit de kaart van Popp met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018)

2.2.4.3.7 RECENTE LUCHTFOTO'S

De moderne indeling van het landschap is al zichtbaar op een **luchtfoto uit 1971** (zie Figuur 31). Daarop is ook reeds te zien hoe de gronden ten zuidwesten van het projectgebied zijn opgehoogd. Latere luchtfoto's tonen weinig veranderingen (zie Figuur 32).

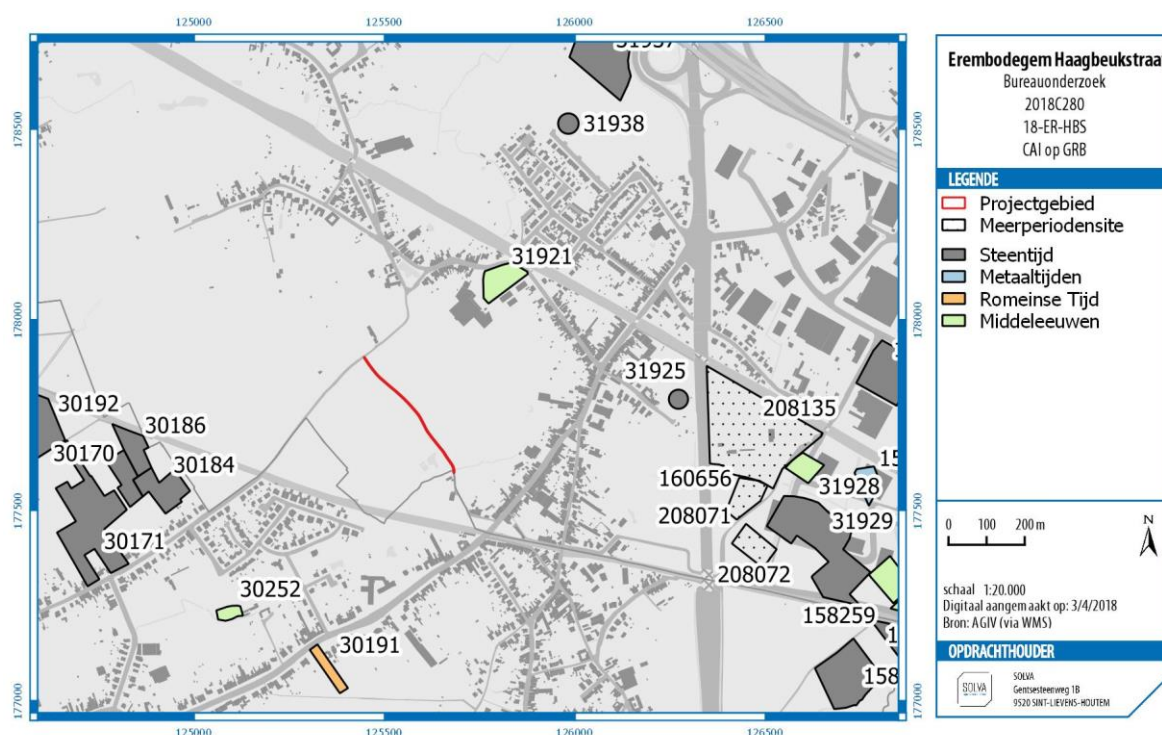
Figuur 31: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018)

Figuur 32: Luchtfoto uit 1990 met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018)

2.2.5 HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN ARCHEOLOGISCH KADER

Voor het **projectgebied** zelf zijn geen archeologische sites gekend. In de **ruimere omgeving** van het projectgebied toont de centrale archeologische inventaris (CAI) een site met walgracht, gekend als het 'Hof ter Lokeren' dankzij de historische kaarten zoals de *Flandria Illustrata* van Sanderus, de Ferrariskaart of de kaart van Popp (**CAI-locatie 31921**). Zo'n 650 m naar het zuidwesten, aan de plaats met toponiem Herenthout, werden bij nivelleringswerken in de 19de eeuw de fundamenteën van een middeleeuwse burcht, mogelijk met neerhof, gevonden (**CAI-locatie 30252**). De oudste vermelding dateert uit 1064, maar wanneer de burcht is verlaten is niet gekend.

Figuur 33: CAI-locaties op GRB met aanduiding van het projectgebied (bron: cai.onroerendergoed.be en AGIV; digitaal aangemaakt op 03/04/2018)

Veldprospectie in de nabijheid in kader van licentiaatsthesissen bracht zo ook aardewerk uit de Romeinse periode aan het licht (**CAI-locatie 30191**). Meer naar het westen werden in het kader van een licentiaatsverhandeling ook steentijdartefacten aangetroffen via gerichte prospectie (**CAI-locaties 30184, 30186, 30170**). Ten oosten werd bij een gelijkaardige prospectie een neolithische pijlpunt gevonden (**CAI-locatie 31925**).

De opgravingen op het industrieterrein Erembodegem – Zuid IV, gelegen op zo'n 650 m ten oosten van het projectgebied, hebben een meerperiodensite aan het licht gebracht. In de verschillende fases van het onderzoek werden sporen van de metaaltijden tot de late/post- middeleeuwen aangetroffen. Onder andere gebouwplattegronden uit de Romeinse periode, uit de Karolingische periode (**CAI-locatie 152238**) en de volle middeleeuwen (**CAI-locatie 160656**), palenclusters en grafmonumentjes uit de ijzertijd (**CAI-locatie 208071 en 208072**) en één of meerdere grafcircels uit de bronstijd werden aangetroffen (**CAI-locatie 208135 en 208072**).

2.2.6 EEN DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

2.2.6.1 HET LANDSCHAPPELIJK KADER

Het projectgebied ligt aan de **rand van de Dendervallei**, op de noordoostflank van een noord-zuid georiënteerde **heuvelrug**. Het lokale reliëf wordt beïnvloed door de vallei van de **Hoezebeek**. De bodemkaart toont aan dat er voornamelijk matig droge tot matige natte **leembodems** met textuur B-horizont te vinden zijn. Het bestaande pad en zuidelijk **deel** van het projectgebied zijn **artificieel opgehoogd**. De ruimere omgeving van het projectgebied bestaat voornamelijk uit velden en akkers. Het **rurale karakter** van deze streek werd duidelijk behouden.

2.2.6.2 DE MENSELIJKE AANWEZIGHEID

De oudste sporen van menselijke aanwezigheid in de regio, gaan terug tot de **steentijden**. Gerichte **prospecties** in de nabijheid van Haaltert en bij opgravingen op het industrieterrein Zuid IV te Erembodegem, zijn verschillende steentijdartefacten aan het licht gekomen. Op deze laatste site werden ook bewoning- en begravingssporen uit de **metaaltijden** aangetroffen. Uit de **Romeinse periode** zijn enkele prospectievondsten gekend ten noorden van Haaltert en bewoning te Zuid IV. Voor de middeleeuwse periode moeten we wederom naar de site Zuid IV kijken, waar sporen uit de **vroege (Karolingische), volle en late middeleeuwen** kunnen vermeld worden. De **sites met walgracht** situeren zich ten noorden en ten zuiden van het projectgebied, respectievelijk de burchtsite te Herenthout en het Hof ter Lokeren. De historische kaarten tonen aan dat in de post-middeleeuwen, maar mogelijk reeds vroeger, de omgeving van het projectgebied voornamelijk **ruraal gebied** betrof.

2.2.7 DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED

2.2.7.1 EEN GEMOTIVEERDE TEKSTUELE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN DE AANWEZIGHEID EN AARD VAN HET ARCHEOLOGISCH ERFGOED OP HET ONDERZOCHE TERREIN

➤ *Aanwijzingen voor het archeologisch potentieel, landschapshistoriek en gebruiksevoluitie*

Het bureauonderzoek heeft op basis van de gekende archeologische gegevens, de historische bronnen en het cartografisch materiaal enkele vaststellingen kunnen maken betreffende het archeologisch potentieel van het projectgebied. Vooreerst zijn er nog **geen archeologische sites gekend** op het projectgebied, en zijn er ook **geen aanwijzingen op de historische kaarten** voor enige bebouwing. Bovendien ligt het projectgebied **buiten een historische kern**, in een **rurale zone**. Het is een historisch-archeologische realiteit dat de bewoning in het verleden zich concentreerde rond dergelijke kernen, en dat deze dan ook sterk afneemt hoe verder men zich hiervan verwijderd. Tot slot moeten we toch vermelden dat, behalve enkele prospectievondsten, de belangrijkste archeologische vondsten in de omgeving ontdekt werden op het industrieterrein Zuid IV, dat zich in een gelijkaardige topografische en bodemkundige context bevindt (matig droge leembodems, beekvallei, relatief effen terrein). Ondanks het sterke rurale karakter van de omgeving van het projectgebied, is het dus **niet volledig uitgesloten** dat er zich **sporen van menselijke aanwezigheid** kunnen manifesteren.

➤ *Wat is de impact van de geplande werken?*

De stad Aalst wens een **nieuw fietspad** aan te leggen tussen de Haagbeukstraat in Erembodegem en de Muisstraat in Nieuwerkerken.

Voor de aanleg van het nieuwe fietspad wordt de **bestaande verharding** in betontegels **opgebroken**. Ook de bestaande afsluiting wordt verwijderd. Aangezien de zone voor het fietspad ca. 4 m breed zal zijn, moet de rooilijn worden aangepast, waarbij voornamelijk richting oosten een deel van de huidige akkergronden zal worden geïncorporeerd. Ook de bestaande inbuizingen van de grachten aan de noordelijke en zuidelijke uiteindes van het projectgebied moeten worden opgebroken.

Het **nieuwe fietspad zelf** zal **3 m breed** zijn en heeft een beperkte **opbouw van 38 cm** (cementbetonverharding van 18 cm, steenslagfundering van 20 cm). Ten oosten van het fietspad komt een nieuwe draadafsluiting, waarbij de bodemingreep beperkt blijft tot de tussenpalen. Aan het noordelijke en zuidelijke uiteinde wordt de bestaande inbuizing van de grachten vervangen door **geprefabriceerde kop- en keermuren** en worden de bodem en talud van de grachten plaatselijk verstevigd met riettegels.

- *Wat is de wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?*

Er zijn een aantal gegevens die het mogelijk maken om de verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed in te schatten. Ons baserend op landschappelijke gegevens, cartografisch materiaal en historische bronnen kunnen we in deze fase een hypothetisch verwachtingspatroon formuleren voor het projectgebied.

- Het projectgebied bevindt zich **buiten de historische kern** van **Terjoden** en **Erembodegem**. Het is een historisch-archeologische realiteit dat de bewoning zich in het verleden concentreerde in deze dorpskern, en dat vanaf men een dergelijke kern verlaat, de densiteit sterk afneemt. Het projectgebied ligt dan ook in een zone die minstens sinds de 18de eeuw gekenmerkt wordt door **bos, akkers en weiland**.
- De historische kaarten tonen aan dat sinds de late 18de eeuw, de **weg** waar het fietspad op zal worden aangelegd, reeds bestond.
- Het projectgebied is reeds in **belangrijke mate ingericht**, aangezien het pad **opgehoogd** werd en **verhard** is met betontegels.
- Het zuidelijk deel van het projectgebied, ter hoogte van de loop van de Hoezebeek, werd **artificieel opgehoogd**.

Gelet op de **beperkte bodemingreep** van de geplande werken (38 cm onder het maaiveld), de **lijnvormige** aard van het merendeel van de werken, de **artificiële ophogingen** en de **reeds bestaande verstoringen** biedt een verder onderzoek **weinig mogelijkheid tot een vergroting van het kennispotentieel**. De nieuwe wegenis zal deels **een recente landweg vervangen** en deels in opgehoogde grond liggen, wat dus betekent dat er **quasi geen nieuwe verstoringen** zijn. Deze bodemingrepen moeten algemeen gezien worden als **kleinere bijkomende verstoringen in een reeds sterk ingerichte en dus geroerde zone**. De werken bieden **weinig of geen mogelijkheid om een ruimtelijk inzicht** te verwerven in archeologische sporen, mochten die al aanwezig zijn. Een dergelijk projectgebied verder archeologisch onderzoeken is kosten-baten beschouwd, zeker in een dergelijke landschappelijke context, immers niet zinvol.

- *Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?*

Gezien het lijnvormig tracé van de werken, het feit dat deze grotendeels zullen plaatsvinden binnen reeds grotendeels ingericht terrein en gelet op de beperkte bodemingrepen, is binnen het gabarit van de werken het potentieel op relevante kennisvermeerdering dan ook gering en een **verder(e) archeologisch vooronderzoek/opvolging van de werken** is dus, kosten-baten beschouwd, **niet verantwoordbaar**. Dit advies stelt noch de initiatiefnemer, noch zijn (onder)aannemers vrij van de in artikel 5.1.4 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 bedoelde **meldingsplicht**.

2.2.7.2 **AFBAKENING VAN ZONES WAAR GEEN ARCHEOLOGISCH ERFGOED AANWEZIG IS OF VERWACHT WORDT**
Binnen het volledige projectgebied wordt geen archeologisch erfgoed verwacht.

2.2.7.3 **AFBAKENING VAN ZONES WAAR ARCHEOLOGISCH ERFGOED VASTGESTELD IS OF VERWACHT WORDT**
Niet van toepassing.

3 BIBLIOGRAFIE

3.1 LITERATUUR

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED (2017) *Erembodegem* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120311> (geraadpleegd op 29 maart 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED (2017) *Sint-Jozefskerk* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/346> (geraadpleegd op 29 maart 2018).

GAUBLOMME V. (1950) Beknopte geschiedenis van Erembodegem, *Het Land van Aalst* 2/6, 5-158.

SEVENANT M., MENSCHAERT J., COUVREUR M., RONSE A., ANTROP M., GEYPENS M., HERMY M. EN DE BLUST G. (2002) *Ecodistricten: Ruimtelijke eenheden voor gebiedsgericht milieubeleid in Vlaanderen. Deelrapport II: Afbakening van ecodistricten en ecoregio's: Verklarende teksten*. Onuitgegeven rapport.

3.2 WEBSITES

Laatste raadpleging op 30/03/2018

<https://www.dov.vlaanderen.be>

<https://www.geopunt.be>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

<https://geo.onroenderfgoed.be>

<https://maps.google.be>

<http://www.cartesius.be>

<http://cai.onroenderfgoed.be/>

<http://users.telenet.be/peter.de.clercq/lvakaartmb.jpg>